

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

**GOSPODARSKA NAVEZANOST SLOVENIJE NA
OBMOČJE NEKDANJE JUGOSLAVIJE**

Ljubljana, julij 2006

MLADEN MIKOVIĆ

IZJAVA

Študent Mladen Miković izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom dr. Katje Zajc Kejžar, in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 21.07.2006

Podpis: _____

KAZALO

1. UVOD	1
2. OBMOČJE NEKDANJE JUGOSLAVIJE	3
2.1. KRATKA ZGODOVINA	3
2.2. DRŽAVE NEKDANJE JUGOSLAVIJE	4
2.2.1. Slovenija.....	5
2.2.2. Hrvaška	5
2.2.3. Bosna in Hercegovina.....	6
2.2.4. Srbija in Črna gora	6
2.2.5. Makedonija.....	8
2.3. KONKURENČNOST.....	8
2.4. TVEGANJE	9
3. POMEN GOSPODARSKEGA SODELOVANJA Z DRŽAVAMI NEKDANJE JUGOSLAVIJE	10
3.1. RAZLOGI ZA GOSPODARSKO NAVEZANOST SLOVENIJE NA OBMOČJE NEKDANJE JUGOSLAVIJE.....	11
3.2. ZUNANJETRGOVINSKA MENJAVA	12
3.2.1. Prodajni tokovi Slovenije za časa SFRJ	13
3.2.2. Zunanjetrgovinska menjava Slovenije po osamosvojitvi	13
3.2.2.1. Zunanjetrgovinska menjava Slovenije s svetom	14
3.2.2.2. Zunanjetrgovinska menjava Slovenije z evropskimi državami	15
3.2.2.3. Zunanjetrgovinska menjava Slovenije z državami nekdanje Jugoslavije	18
3.2.2.4. Primerjava zunanjetrgovinske menjave Slovenije med državami nekdanje Jugoslavije in območjem EU	18
3.3. NEPOSREDNE NALOŽBE V TUJINI	19
3.3.1. Vhodne TNI v Sloveniji	19
3.3.2. Slovenske izhodne TNI	20
3.3.2.1. Slovenske TNI v državah nekdanje Jugoslavije	21
3.3.2.2. Vpliv slovenskih zunanjih TNI na blagovno menjavo....	25
4. OKVIRJI TRGOVINE Z DRŽAVAMI NEKADNJE JUGOSLAVIJE	25
4.1. PRED VSTOPOM V EVROPSKO UNIJO.....	25
4.1.1. Sporazumi, ki jih je podpisala Slovenija	25
4.1.2. Sporazumi, ki jih je Slovenija podpisala z državami nekdanje Jugoslavije	26
4.1.2.1. Hrvaška.....	26

4.1.2.2. Bosna in Hercegovina	26
4.1.2.3. Srbija in Črna gora	26
4.1.2.4. Makedonija	27
4.2. PO VSTOPU V EVROPSKO UNIJO	27
4.2.1. Prezem skupne trgovinske politike Evropske unije	27
4.2.2. Sporazumi Evropske unije z državami nekdanje Jugoslavije	27
4.2.2.1. Hrvaška	28
4.2.2.2. Bosna in Hercegovina.....	28
4.2.2.3. Srbija in Črna gora	29
4.2.2.4. Makedonija	29
4.2.2.5. Spodbujanje ustanovitve prostotrgovinskega območja na meji z EU	29
4.2.3. Učinek vstopa Slovenije v EU na njeno trgovinsko menjavo z državami nekdanje Jugoslavije.....	30
4.2.3.1. Hrvaška	30
4.2.3.2. Bosna in Hercegovina.....	30
4.2.3.3. Srbija in Črna gora	31
4.2.3.4. Makedonija	31
4.2.4. Trgovanje EU z državami nekdanje Jugoslavije	32
5. POSLOVANJE SLOVENSКИH PODJETIJ NA TRGIH NEKDANJE JUGOSLAVIJE	33
5.1. HRVAŠKA	34
5.2. BOSNA IN HERCEGOVINA.....	35
5.3. SRBIJA.....	36
5.4. ČRNA GORA	37
5.5. KOSOVO	37
5.6. MAKEDONIJA.....	37
5.7. NEKATERI SLOVENSКИ POSLOVNI NEUSPEHI NA TRGIH NEKDANJE JUGOSLAVIJE	38
5.8. SLOVENSKA ZDRUŽENJA IN PREDSTAVNIŠTVA GOSPODARSTVA NA TUJEM.....	38
6. SKLEP	39
LITERATURA.....	41
VIRI	43
PRILOGE	

KAZALO TABEL IN SLIK

TABELA 1: Kazalci BDP in stopnje inflacije po letih za Slovenijo	5
TABELA 2: Kazalci BDP in stopnje inflacije po letih za Hrvaško.....	5
TABELA 3: Kazalci BDP in stopnje inflacije po letih za BiH.....	6
TABELA 4: Kazalci BDP in stopnje inflacije po letih za SČG	7
TABELA 5: Zunanjetrgovinska menjava Slovenije s Srbijo, Črno goro in Kosovom od 1. junija 2005 do 31. marca 2006	7
TABELA 6: Kazalci BDP in stopnje inflacije po letih za Makedonijo	8
TABELA 7: Obseg zavarovanih naložb SID po državah v obdobju 2002-2005	10
TABELA 8: Regionalna usmerjenost slovenskega gospodarstva v letu 1990 (v %).....	13
TABELA 9: Deleži evropskih držav in držav nekdanje Jugoslavije v slovenskem izvozu, uvozu in njeni celotni trgovinski menjavi od leta 1992 do 2005 (v %).....	14
TABELA 10: Blagovna menjava Slovenije po območjih leta 2005.....	14
TABELA 11: Stopnje rasti izvoza, uvoza in trgovinske menjave Slovenije leta 2005 v primerjavi z letom 2004 (v %)	15
TABELA 12: Deleži blagovne menjave Slovenije z evropskimi državami od 2001 do 2005 (v %).....	15
SLIKA 1: Stopnje rasti blagovne menjave Slovenije med leti 2001 in 2005 (osnova leto 2001).....	16
TABELA 13: Blagovna menjava Slovenije po območjih od leta 2001 do 2005 (v mio EUR).....	17
SLIKA 2: Povprečna vrednost blagovne menjave Slovenije na prebivalca območja izvora oziroma namena blagovne menjave med leti 2001 in 2005 (v EUR)	17

TABELA 14: Blagovna menjava Slovenije z državami nekdanje Jugoslavije (v mio EUR)	18
TABELA 15: Vhodne TNI v Sloveniji po državah investitoricah in območjih 31. decembra 2004	20
TABELA 16: Izhodne TNI Slovenije in držav na katere meji kot odstotek njihovega BDP (v %)	21
TABELA 17: Slovenske izhodne TNI po državah in območjih konec leta 2004	22
SLIKA 3: Gibanje letnih deležev izhodnih TNI Slovenije po območjih....	22
TABELA 18: Število slovenskih izhodnih TNI (prvo koleno) po državah prejemnicah konec leta 2004.....	23
TABELA 19: Število slovenskih izhodnih TNI (prvo koleno) po državah prejemnicah konec leta 2004.....	24
TABELA 20: Število slovenskih podjetij z izhodnimi TNI konec leta 2004 (prvo koleno)	24
TABELA 21: Blagovna menjava EU-25 z državami nekdanje Jugoslavije od leta 2002 do 2005	32
TABELA 22: Delež Slovenije v menjavi EU-25 z državami nekdanje Jugoslavije od leta 2002 do 2005.....	33

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC IN NJENIH PREVODOV

BiH	Bosna in Hercegovina
BS	Banka Slovenije
BDP	bruto družbeni proizvod
CEFTA	Central European Free Trade Agreement (sl. Srednjeevropski sporazum o prosti trgovini)
CIA	Central Intelligence Agency (sl. Ameriška obveščevalna služba)
EFTA	European Free Trade Association (sl. Evropska prostotrgovinska zveza)
EU	Evropska unija
EU-15	stare članice EU (15 držav, ki so bile članice EU pred 1.majem 2004)
EU-25	članice EU (25 držav, med katerimi je tudi Slovenija)
EUR	evro
IMF	International Monetary Fund (sl. Mednarodni denarni sklad)
ISEE	Institute for SouthEast Europe (sl. Inštitut za jugovzhodno Evropo)
mio	milijon
n.p.	ni podatka
NATO	North Atlantic Treaty Organisation (sl. Severnoatlantska pogodbeno zveza)
SID	Slovenska izvozna družba
SČG	Srbija in Črna gora
SFRJ	Socialistična federativna Republika Jugoslavija
SPS	stabilizacijsko-pridružitveni sporazum med EU in državami zahodnega Balkana
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
TNI	tuje neposredne naložbe
UMAR	Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development (sl. Konferenca Združenih narodov o menjavi in razvoju)
UNMIK	United Nations Mission in Kosovo (sl. Misija Združenih narodov na Kosovu)
USD	ameriški dolar
WB	World Bank (sl. Svetovna banka)
WTO	World Trade Organization (sl. Svetovna trgovinska organizacija)
ZRJ	Zvezna republika Jugoslavija

LEGENDA UPORABLJENIH BARV V SLIKAH IN TABELAH

Države nekdanje Jugoslavije (brez Slovenije)

Stare članice Evropske unije (EU-15)

Novinke v Evropski uniji (vstopile 1. maja 2004)

Države Evropske unije (EU-25)

Ostale države

1. UVOD

Slovenija ima tipično majhno odprto gospodarstvo, za katero je značilna odvisnost od internacionalizacije. Njena gospodarska rast in razvoj sta namreč v veliki meri povezana z razvojem zunanje trgovine in tujih neposrednih naložb (TNI). Pri tem me zanima, kakšno vlogo pri slovenski internacionalizaciji ima nekdanje ekonomsko območje, ki smo mu pripadali (SFR Jugoslavija), ter kako s tem področjem poslujemo v zadnjih letih. Torej v času, ko je Slovenija postala članica EU, ki predstavlja novo ekonomsko območje. EU je namreč za Slovenijo »predvsem skupen (notranji) trg« (Kumar, 2001, str. 21).

Z globalizacijo se svet vse bolj povezuje, konkurenca pa narašča. To nas sili v neprestano teženje k zmanjševanju stroškov. Zato je treba čim bolj izkoristiti ekonomije obsega in sinergije. Tako naraščajo povezave (integracije) med državami, povečuje se mednarodna trgovina, prenos kapitala med državami, vse več je selitev proizvodnih obratov. Pomemben del globalizacije je torej prav internacionalizacija podjetij in držav. Namen internacionalizacije pa je ustvarjanje in povečanje dobička ter krepitev konkurenčnosti med podjetji.

Izkušnje kažejo, da se podjetja v svojih prvih korakih na poti internacionalizacije običajno lotijo bližnjih trgov. Največkrat so to sosednje države ali tiste, ki imajo isti jezik ali pa jezik, ki je v državi investitorici »splošno« znan (Rojec, Svetličič, Trtnik, 2000, str. 643).

V strategiji razvoja Slovenije (Šušteršič, Rojec, Korenika, 2005, str. 26), ki jo je pripravil Urad za makroekonomske analize in razvoj (UMAR) in jo je junija 2005 sprejela slovenska vlada, so zajete prioritete razvoja države. Med drugim je izražena tudi podpora internacionalizaciji gospodarstva, tudi prek vključevanja spodbujanja internacionalizacije uspešnih slovenskih podjetij in razvoj modelov financiranja internacionalizacije malih in srednjih podjetij.

V diplomski nalogi želim prikazati pomen območja nekdanje Jugoslavije¹ za slovensko gospodarstvo, ki je bilo do pred 15 leti del te države. Želim prikazati, kolikšen del internacionalizacije slovenskega gospodarstva je usmerjen na to področje in obenem razložiti, zakaj je ta tako velik. Slovensko gospodarstvo je namreč največje korake internacionalizacije naredilo prav na območju nekdanje SFRJ. Tam se nahaja večina slovenskih izhodnih TNI in deluje velika večina podružnic ali hčerinskih podjetij slovenskih podjetij v tujini. Zato bom orisal, v kakšnem okolju tam delujejo, ter navedel nekatere njihove tamkajšnje poslovne uspehe in neuspehe.

Obenem želim prikazati, da kljub vstopu Slovenije v EU in sprejemu nekaterih manj ugodnih sporazumov, ki jih ima EU s temi državami, v primerjavi z nekaterimi sporazumi, ki smo jih z njimi imeli pred vstopom v EU, ohranja to območje za Slovenijo še zmeraj velik pomen. Tega mu pripisuje tudi slovensko ministrstvo za gospodarstvo, ki ima na svojih spletnih straneh med drugim zapisano, da opravi

¹ V območje Jugoslavije, nekdanje SFRJ oziroma nekdanje skupne države, v nadaljevanju štejemo območje nekdanje SFRJ brez Slovenije.

Slovenija z državami zahodnega Balkana² velik del zunanjetrgovinske menjave in je regionalno gledano po vstopu Slovenije v EU njen prvi trgovinski partner. Regija zahodni Balkan je strateškega pomena za Slovenijo (Vitez et al., 2004, str. 4).

Prav to želim v tej diplomski nalogi tudi prikazati, vendar bom med državami zahodnega Balkana izpustil Albanijo. Ta je namreč v primeru gospodarskega sodelovanja s Slovenijo, na zahodnem Balkanu bolj geografsko, kot da bi sovpadala z značilnostmi v poslovanju z nami, kot jih imajo ostale države te regije. Poleg gospodarskih značilnosti, kjer sem bom osredotočil na blagovno menjavo in naložbe, se bom dotaknil in skušal prikazati tudi druge lastnosti, zaradi katerih je Slovenija tako navezana na območje nekdanje skupne države. Te lastnosti pa niso značilne za navezanost Slovenije na Albanijo in tam ni slovenskih naložb³. Ob tem naj dodam še, da je bila v zadnjih petih letih, v obdobju med 2001 in 2005, skupna zunanjetrgovinska menjava⁴ Slovenije z Albanijo manjša, kot denimo v enem mesecu v povprečju izvozimo na Hrvaško ali manj kot povprečna dvomesečna trgovinska menjava z BiH. Leta 2005 je znašala le 24 milijonov evrov.

V diplomski nalogi bom velikokrat območje nekdanje Jugoslavije primerjal z območjem EU, ki je za slovensko gospodarstvo najpomembnejše. V primerjavah bom tudi velikokrat primerjal območje nekdanje Jugoslavije tudi ločeno z območjem starih članic EU (EU-15) in novink v EU. Te so, skupaj s Slovenijo, v unijo vstopile 1. maja 2004. Pri tem bom vsako od naštetih območij jemal kot enotno. S tem želim prikazati dodatno orisati pomen območja nekdanje Jugoslavije v primerjavi z novinkami, starimi članicami in s celotno EU, ki zajema prej omenjeni območji.

Sestava diplomskega dela

Diplomska naloga je sestavljena iz štirih vsebinskih sklopov. V prvem, ki zajema drugo poglavje, predstavljam območje nekdanje SFRJ. Najprej naredim kratek zgodovinski pregled različnih državnih tvorb, ki so združevale Slovence z drugimi južnoslovanskimi narodi skozi več kot sedem desetletij. V nadaljevanju prikažem nekatere gospodarske značilnosti držav na tem območju ter jih po tveganosti in njihovi konkurenčnosti primerjam z državami, s katerimi Slovenija največ posluje, torej z državami EU.

Drugi, osrednji sklop oziroma tretje poglavje, prikazuje internacionalizacijo slovenskega gospodarstva in koliko je ta usmerjena na področje nekdanje države. V njem primerjam, koliko vhodnih TNI v Slovenijo je iz območja nekdanje Jugoslavije in koliko slovenskih izhodnih TNI konča na tem območju, oboje pa primerjam z državami EU. Enako primerjavo opravi tudi na območju slovenske zunanje trgovine. Obenem skušam prikazati čim več razlogov, zakaj je velik del slovenske internacionalizacije usmerjen prav na območje nekdanje SFRJ.

V tretjem sklopu, v četrtem poglavju, navajam, kakšne trgovinske sporazume je Slovenija podpisala z državami nekdanje Jugoslavije pred vstopom v EU. Te je ob vstopu morala opustiti. Takrat je namreč prevzela zunanjetrgovinsko politiko EU, zato

² Med države Zahodnega Balkana sodijo države nekdanje Jugoslavije in Albanija.

³ Po podatkih Banke Slovenije; stanje konec leta 2004.

⁴ Za zunanjetrgovinsko menjavo oziroma trgovinsko menjavo bomo v diplomski nalogi šteli izvoz in uvoz blaga oziroma blagovno menjavo.

predstavljam, kakšne sporazume ima s temi državami sklenjena EU ter kako je ta sprememba vplivala na slovensko trgovanje z njimi.

Predzadnji sklop, ki obsega peto poglavje, prikazuje dejavnosti nekaterih slovenskih podjetij na trgih nekdanje SFRJ. V njem prikazujem tudi načine vstopa in širitve poslovanja, ki jih na teh trgih uporabljajo slovenska podjetja. Ob tem navedem tudi nekaj njihovih tamkajšnjih poslovnih neuspehov, do katerih je prišlo zaradi nekaterih tretjih interesov in ker sama niso bila dovolj močna. To pa je zgolj eden izmed razlogov za združevanje slovenskih podjetij na območjih nekdanje Jugoslavije v poslovna združenja, prek katerih lažje uveljavljajo svoje tamkajšnje interese.

V sklepnem delu povzamem glavne ugotovitve diplomskega dela in podam svoj pogled na obravnavano tematiko.

2. OBMOČJE NEKDANJE JUGOSLAVIJE

Nekdanjo SFRJ je sestavljalo šest republik – Slovenija, Hrvaška, BiH, Srbija, Črna gora in Makedonija ter dve avtonomni pokrajini – Vojvodina in Kosovo. Štela je okoli 25 milijonov prebivalcev mnogih narodnosti in veroizpovedi. Prav ta raznolikost je bil eden od razlogov za mnoge spopade in vojne na tem področju, ki so zaznamovali razpad nekdanje skupne države⁵.

2.1. KRATKA ZGODOVINA

Slovenci so z ostalimi južnoslovanskimi narodi v raznih državnih oblikah skupaj živeli 73 let, vse do razglasitve samostojnosti 25. junija 1991. Po 1. svetovni vojni in razpadu Avstro-Ogrske so Slovenci leta 1918 postali del kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, ki se je 11 let pozneje preimenovala v Kraljevino Jugoslavijo. Ta je med 2. svetovno vojno, aprila 1941 kapitulirala, leta 1943 pa je bila sprejeta odločitev o ustanovitvi Demokratične federativne Jugoslavije z enakopravnimi narodi Srbije, Hrvaške, Slovenije, Makedonije, Črne gore in BiH. Po končani vojni, novembra 1945, je bila ta preimenovana v Federativno narodno republiko Jugoslavijo, 21 let pozneje pa v Socialistično federativno republiko Jugoslavijo (SFRJ). Ta se je v prvotni obliki obdržala leta 1991, ko sta se dve izmed prej omenjenih republik - Slovenija in Hrvaška, odcepili. Njima je sledila Makedonija in za njo še BiH.

Kot zadnja izmed republik je državotvornost dobila Črna gora ter posledično še Srbija. Maja 2006 je v Črni gori potekal referendum o osamosvojitvi od državne skupnosti imenovane Srbija in Črna gora. Referendum je izvedla tri leta po ustanovitvi omenjene državne skupnosti, ki je pred tem od leta 1992 do 2003 kot zadnja država nosila ime Jugoslavije – Zvezna republika Jugoslavija.

Številčnost narodov in narodnosti ter pripadnikov različnih verskih skupnosti, ki je bila včasih združena v SFRJ, je bila eden od vzrokov za mnoge vojne in spopade ob

⁵ Več o tem: <http://www.wikipedia.org>.

razpadu te države. Ti so pustili negativne posledice tudi na gospodarstvih naslednic nekdanje SFRJ, počasne reforme v teh državah pa so upočasnjevale njihov pristop k EU. Hrvaška je bila po odcepitvi še štiri leta v vojni, BiH pa tri leta. Zaradi nestrinjanja s politiko Slobodana Miloševića, ki je vodil Srbijo ter pozneje ZRJ, je bila slednja z mednarodnimi sankcijami proti njej več let v izolaciji. Poleg tega se je leta 1999 zaradi Miloševićeve politike do Albancev na Kosovu soočila z 78-dnevnim bombardiranjem Natovih letal. Kosovo, ki je sicer pokrajina v Srbiji, je od takrat pod mednarodnim protektoratom Združenih narodov, dokončen status te pokrajine pa še ni dorečen.

Brez spopadov pa ni šlo tudi v Makedoniji. Tam so leta 2001 izbruhnili etični spopadi med Makedonci in Albanci, ki predstavljajo četrtno tamkajšnjega prebivalstva. Še najmanj negativnih posledic med republikami nekdanje Jugoslavije je čutila Slovenija, ki se je ob odcepitvi soočila z desetdnevnimi spopadi med teritorialno obrambo Slovenije in vojsko takratne skupne države Jugoslovansko armado. Slovenija je že v času SFRJ veljala za njeno gonilno silo, saj je tako po zunanjetrgovinski menjavi kot tudi višini BDP na prebivalca odstopala od drugih republik.

2.2. DRŽAVE NEKDANJE JUGOSLAVIJE

Na območju nekdanje SFRJ je danes šest držav – Slovenija, Hrvaška, BiH, Makedonija ter Črna gora in Srbija, ki sta bili še letos del skupne državne zveze imenovane Srbija in Črna gora (SČG)⁶. To pomeni, da bo vsaka republika SFRJ postala tudi država. Ob tem je še neznana usoda statusa Kosova, kjer si večinsko albansko prebivalstvo želi osamosvojitve od Srbije. Ob tem je treba dodati, da za Kosovo poteka mednarodna arbitraža s pomočjo katere bo ta del nekdanje SFRJ dobil končni status. Utegne se tudi zaplesti v BiH, kjer nesoglasja med njenima entitetama, Federacijo BiH in Republiko srbsko, ne pojenjajo. V zadnji namreč obstajajo ideje po združitvi s Srbijo.

Če izvzamemo Slovenijo, se te države med drugim soočajo z nizko razvitostjo in višino BDP na prebivalca, visoko stopnjo brezposelnosti in precejšnjim obsegom sivo ekonomijo ter velikim zunanjetrgovinskim primanjkljajem. Te države nimajo veliko konkurenčnih proizvodov in storitev, ki bi jih lahko ponudili svetu. Zato izvažajo predvsem surovine, polizdelke ter kmetijske proizvode, uvažajo pa predvsem blago široke potrošnje. Vse to je posledica njihove tranzicije, v kateri se še nahajajo, pa tudi vojn, med katerimi so bile stopnje inflacije zelo visoke.

V nadaljevanju si oglejmo kratek oris sedanjih držav na področju nekdanje SFRJ ter nekatere njihove gospodarske značilnosti.

⁶ V nadaljevanju diplomskega dela, razen v 5. poglavju, bomo SČG jemali kot celoto, in sicer zaradi podatkov, ki se nanašajo na obdobje, ko je bila ta še celota.

2.2.1. Slovenija

Slovenija je razglasila neodvisnost 25. junija 1991. Razprostira se na 20.273 kvadratnih kilometrih in ima okoli dva milijona prebivalcev. V prvem letu slovenske državnosti je njen BDP na prebivalca, kot kažejo podatki iz Tabele 1, znašal 9.024 ameriških dolarjev. Tega ji bo v 16-ih letih uspelo podvojiti.

Tabela 1: Kazalci BDP in stopnje inflacije po letih za Slovenijo

	1992	2003	2004	2005	2006*	2007*
BDP na prebivalca (v USD)	9.024	14.077	16.296	17.066	17.535	18.674
Letna sprememba BDP (v %)	-5,5	2,7	4,2	3,9	4,0	4,0
Stopnja letne inflacije (v %)	207,3	5,6	3,6	2,5	2,4	2,4

Opombi: Letna vrednost BDP je navedena v tekočih, rast pa v stalnih cenah. * Pri letih 2006 in 2007 gre za napovedi.

Vir: World Economic Outlook, April 2006.

V zunanjetrgovinski bilanci je po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (SURS) Slovenija leta 2005 ustvarila 1,7 milijarde ameriških dolarjev primanjkljaja. Po podatkih Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje je stopnja registrirane brezposelnosti je v decembru 2005 znašala 10,2 odstotka. Slovenija je od leta 1995 članica Svetovne trgovinske organizacije (WTO).

2.2.2. Hrvaška

Isti dan kot Slovenija, 25. junija 1991, je razglasila samostojnost tudi Hrvaška. Ta se razprostira na 56.542 kvadratnih kilometrih in ima okoli 4,5 milijona prebivalcev. Slovenski BDP na prebivalca iz leta 1992 bo Hrvaška preseгла leta 2007.

Tabela 2: Kazalci BDP in stopnje inflacije po letih za Hrvaško

	1992	2003	2004	2005	2006*	2007*
BDP na prebivalca (v USD)	2.077	6.507	7.624	8.345	8.710	9.394
Letna sprememba BDP (v %)	-11,7	4,3	3,8	4,1	4,1	4,5
Stopnja letne inflacije (v %)	665,5	1,8	2,1	3,3	3,2	2,5

Opombi: Letna vrednost BDP je navedena v tekočih, rast pa v stalnih cenah. * Pri letih 2006 in 2007 gre za napovedi.

Vir: World Economic Outlook, April 2006.

Hrvaška je po podatkih Državnog zavod za statistiku Republike Hrvatske leta 2005 imela 9,7 milijarde ameriških dolarjev zunanjetrgovinskega primanjkljaja, pokritost uvoza z izvozom pa je bila 47,5-odstotna. Stopnja registrirane brezposelnosti je po podatkih Hrvatskog zavoda za zapošljavanje decembra 2005 znašala 18 odstotkov.

Slovenija ja s Hrvaško ves čas, tudi med vojno, gospodarsko sodelovala. Gospodarsko sodelovanje pa je še bolj okrepila po vojni, torej po letu 1995. Hrvaška, ki je od novembra 2000 članica WTO, velja po vstopu Slovenije v EU za njeno največjo zunanjetrgovinsko partnerico izven tega območja.

2.2.3. Bosna in Hercegovina

BiH je razglasila neodvisnost 3. marca 1992. Meri 51.129 kvadratnih kilometrov in ima okoli 4,5 milijona prebivalcev. BiH je že v času SFRJ (z Makedonijo) veljala za najrevnejšo republiko. Danes je po višini BDP na prebivalca na ravni prvih let vojne na Hrvaškem.

Tabela 3: Kazalci BDP in stopnje inflacije po letih za BiH

	1992	2003	2004	2005	2006*	2007*
BDP na prebivalca (v USD)	n.p.	1.873	2.209	2.405	2.561	2.752
Letna sprememba BDP (v %)	n.p.	4,4	6,2	5,0	5,0	5,2
Stopnja letne inflacije (v %)	n.p.	0,6	0,3	2,8	5,0	2,5

Opombi: Letna vrednost BDP je navedena v tekočih, rast pa v stalnih cenah. * Pri letih 2006 in 2007 gre za napovedi.

Vir: World Economic Outlook, April 2006.

Leta 2005 je BiH v zunanji trgovini ustvarila pet milijard ameriških dolarjev primanjkljaja oziroma 34,2-odstotno pokritost uvoza z izvozom. Ob tem je stopnja brezposelnosti decembra 2005 znašala 44 odstotkov (Centralna banka Bosne i Hercegovine).

Slovensko gospodarsko sodelovanje z BiH se je začelo krepiti po uveljavitvi mirovnega sporazuma za BiH, ki so ga sprte strani v Daytonu podpisale 14. decembra 1995. Na njegovi osnovi sta v BiH nastali dve entiteti – Republika srbska in Federacija BiH, v državi pa so že več kot desetletje nahajajo mednarodne mirovne enote. Med obema deloma BiH so še danes mnoga nesoglasja, ki upočasnjujejo razvoj države in njeno približevanje različnim integracijam. BiH ima v WTO še vedno le status opazovalke.

2.2.4. Srbija in Črna gora

Območje nekdanje SČG se je razprostiralo na 102.350 kvadratnih kilometrov in je štelo okoli 10,8 milijona prebivalcev. BDP na prebivalca je na ravni hrvaškega iz vojnih časov.

Tabela 4: Kazalci BDP in stopnje inflacije po letih za SČG

	1992	2003	2004	2005	2006*	2007*
BDP na prebivalca (v USD)	n.p.	2.484	2.919	3.139	3.215	3.374
Letna sprememba BDP (v %)	n.p.	2,4	8,8	4,7	4,9	4,9
Stopnja letne inflacije (v %)	n.p.	11,3	9,5	16,3	11,4	8,2

Opombi: Letna vrednost BDP je navedena v tekočih, rast pa v stalnih cenah. * Pri letih 2006 in 2007 gre za napovedi.

Vir: World Economic Outlook, April 2006.

Slovenska menjava in naložbe so se na območju takratne ZRJ okrepile po letu 2000, ko je bil strmoglavljen režim Slobodana Miloševića (5. oktobra 2000). V času njegovega vodenja Srbije, od leta 1989 do 1997, in za te še Zvezne republike Jugoslavije (ZRJ), je bilo medsebojno sodelovanje med državama precej majhno. Tudi zaradi mednarodne izolacije, saj so od konca maja leta 1992 do leta 1995 za srbsko-črnogorsko državno skupnost veljale mednarodne sankcije. Te so bile v celoti odpravljene šele leta 2005. Čeprav je šlo za eno državo – ZRJ in pozneje SČG, so tam dejansko delovala tri ločena gospodarska območja, vsak s svojim monetarnim sistemom (Srbija, Črna gora in Kosovo). Tako sta denimo Srbija in Črna gora že v času SČG ločeno vodili pogajanja za vstop v WTO, kjer imata še vedno le status opazovalk. Za oris prikazujemo v Tabeli 5 podatke o trgovinski menjavi Slovenije s posameznimi deli SČG, iz katere je razvidno, da skoraj 80 odstotkov menjave s SČG predstavlja menjava s Srbijo.

Tabela 5: Zunanjetrgovinska menjava Slovenije s Srbijo, Črno goro in Kosovom od 1. junija 2005 do 31. marca 2006

Del nekdanje SČG	UVOZ (EX)		IZVOZ (IM)		TRGOVINSKA MENJAVA (EX+IM)	
	Vrednost (v mio EUR)	Delež (v %)	Vrednost (v mio EUR)	Delež (v %)	Vrednost (v mio EUR)	Delež (v %)
Srbija	151	86,7	362	77,4	514	79,9
Črna gora	22	12,4	50	10,8	72	11,2
Kosovo	2	0,9	56	11,9	57	8,9
Skupaj	175	100,0	468	100,0	643	100,0

Opombi: Podatki so začasni. SURS od 1. junija 2005 ločeno vodi trgovinsko menjavo za Srbijo, Črno goro in Kosovo.

Vir: SURS; lastni izračun.

Stopnja brezposelnosti je decembra 2005 v Srbiji znašala 32,6 odstotka, v Črni gori pa 25,2 odstotka (Narodna banka Srbije, Centralna banka Crne Gore, lastni izračun). Medtem ko je Srbija lani ustvarila šest milijard dolarjev zunanjetrgovinskega primanjkljaja in je njena pokritost uvoza z izvozom znašala 43 odstotkov, je ta stopnja v Črni gori ob 506 milijonov evrov zunanjetrgovinskega primanjkljaja znašala 46,2 odstotka.

2.2.5. Makedonija

Makedonija je 9. septembra 1991 razglasila samostojnost kot tretja republika nekdanje SFRJ. Po velikosti in številu prebivalcev je podobna Sloveniji, po gospodarskem stanju pa zelo odstopa. Kot najrevnejša republika nekdanje SFRJ je namreč še danes na nizki rani razvitosti, saj je BDP na prebivalca na podobni ravni kot v BiH, torej na ravni Hrvaške iz zgodnjih vojnih časov. Makedonija meri 25.333 kvadratnih kilometrov ima pa okoli dva milijona prebivalcev.

Tabela 6: Kazalci BDP in stopnje inflacije po letih za Makedonijo

	1992	2003	2004	2005	2006*	2007*
BDP na prebivalca (v USD)	1.201	2.229	2.342	2.431	2.564	2.713
Letna sprememba BDP (v %)	-6,6	2,8	4,1	3,8	4,0	4,5
Stopnja letne inflacije (v %)	1.620,4	1,2	-0,3	0,5	1,8	2,0

Opombi: Letna vrednost BDP je navedena v tekočih, rast pa v stalnih cenah. * Pri letih 2006 in 2007 gre za napovedi.

Vir: World Economic Outlook, April 2006.

Makedonija je v zunanji menjavi lani ustvarila 1,2 milijarde ameriških dolarjev primanjkljaja oziroma 63,2-odstotno pokritost uvoza z izvozom, medtem ko je stopnja brezposelnosti v zadnjem četrtletju lanskega leta znašala 36,5 odstotka (Državen zavod za statistika na Republika Makedonija).

Slovenija med državami nekdanje Jugoslavije najmanj trguje z Makedonijo, vendar pa je pričakovati, da se bo zdajšnje stanje izboljšalo. V Makedoniji so namreč napovedane mnoge slovenske naložbe⁷, država pa se tudi vse bolj približuje evropskim in svetovnim integracijam. Članica WTO je od aprila 2003.

2.3. KONKURENČNOST

Konkurenčnost v državah nekdanje Jugoslavije še precej zaostaja tako za Slovenijo, kot tudi ostalimi novinkami v EU, še najbližje jim je Hrvaška. Po indeksu konkurenčnosti Svetovnega ekonomskega foruma za leto 2005⁸, ki meri kakovost makroekonomskega okolja v državi, stanje v javnem sektorju in zavedanje o pomembnosti vlaganja v razvoj in tehnologijo, je Hrvaška na 62. mestu. Med drugimi državami na območju nekdanje SFRJ ji 18 mest nižje sledi SČG, za njo pet mest nižje Makedonija, tej pa 10 mest nižje sledi BiH. Slovenija je na tej lestvici na 32. mestu.

Nekoliko drugačna situacija pa je pri lestvici o podjetniškem okolju Doing Business in 2006⁹, ki jo objavlja Svetovna banka (WB). Med državami nekdanje Jugoslavije je podjetnikom najmanj prijazno okolje na Hrvaškem, ki je na 118. mestu. 26 mest višje

⁷ Glej poglavje 5.6 (Poslovanje slovenskih podjetij v Makedoniji) in Prilogo 7 (Trgovinska menjava Slovenije z Makedonijo).

⁸ Glej Tabela 1 v Prilogi 1 (Indeks konkurenčnosti po državah za leto 2005).

⁹ Glej Tabela 2 v Prilogi 1 (Seznam držav po podjetniškem okolju za leto 2006).

je SČG, pet mest pred njo BiH in šest mest pred njo, na 81. mestu, Makedonija. Ta je tik za Grčijo. Slovenija je na tej lestvici na 63. mestu. Države so na lestvici razvrščene po kriterijih, ki merijo čas in težave pri odpiranju in zapiranju družbe, pridobitvanju ustreznih dovoljenj, posojil in registracij ter težave pri zaposlovanju in odpuščanju ljudi, zaščiti vlagateljev, poslovanju v tujino in plačevanju davkov.

Slabša konkurenčnost za mnoge pomeni tudi priložnost. Mnogi slovenski proizvajalci so ob razpadu nekdanje skupne države močno pogrešali nekdanji skupni trg, saj s svojimi proizvodi niso mogli prodreti v Evropo, kar je imelo negativen vpliv na slovensko industrijo. Podoba je pred leti ob raziskavi obnašanja 126 slovenskih podjetij in strategije vstopa na področja nekdanje Jugoslavije ugotovil tudi dr. Janez Prašnikar. Omenjeno raziskavo je leta 2001 izvedel Inštitut za jugovzhodno Evropo (ISEE) ob pomoči raziskovalcev Ekonomske fakultete v Ljubljani. »Podatki iz naše raziskave kažejo, da so na trgih nekdanje Jugoslavije dejavna zlasti tista slovenska podjetja, ki so bila tam še pred razpadom države in imajo hude težave pri uveljavljanju svojih izdelkov v razvitem delu Evrope (Petrov, 2001, str. 5).«

2.4. TVEGANJE

Slovenske poslovneže je pri odločnejšem in hitrejšem prodoru na trge nekdanje Jugoslavije odvrčala tamkajšnja negotovost oziroma poslovno tveganje. Na to opozarjajo v rezultatih prej omenjene raziskave ISEE o obnašanju slovenskih podjetij in strategije vstopa na področja nekdanje Jugoslavije tudi Čadež, Hočvar in Zaman (2002, str. 19). »Raziskava je pokazala, da slovenski menedžerji ocenjujejo trge nekdanje Jugoslavije v primerjavi s trgi EU kot zelo tvegane.« Pri prodoru so se mnogi namreč spraševali, ali in kdaj bodo dobili plačilo za opravljen posel. Poleg neurejene in spreminjajoče se zakonodaje, kar zmanjšuje pravno varnost, so se slovenska podjetja na trgih nekdanje Jugoslavije soočala še z visoko inflacijo, pa tudi z nihanjem lokalne valute. Srbski dinar je v preteklosti izgubil precej vrednosti, na Hrvaškem pa ravno obratno vrednost kune vse bolj narašča.

V mnogih državah so za olajšanje prodora izvoznikov in vlagateljev na tuje trge ustanovljene posebne izvozno-kreditne agencije, ki sodelujejo tudi med seboj. V Sloveniji je to Slovenska izvozna družba (SID), ki deluje od oktobra 1992. Ta podjetjem ponuja možnosti zavarovanja trgovinskih terjatev, posojil in naložb, financiranja mednarodnih gospodarskih poslov, izdajanja garancij, bonitetne in druge kreditne informacije, pravno in poslovno svetovanje, pomoč pri izterjavi dolgov ter faktoring. Najpomembnejšo skupino storitev, ki jih ponuja SID, so zavarovanja kratkoročnih terjatev, srednjeročnih in dolgoročnih posojil in vlaganj v tujino (Bovha Padilla et al., 2004, str. 88).

SID vsako državo, glede na tamkajšnje poslovno tveganje, uvrsti v razred tveganosti¹⁰. Ta seznam je osnova za izračunavanje zavarovalne premije. Tako sta denimo v zadnjem seznamu med državami nekdanje Jugoslavije najslabše uvrščeni BiH in SČG, ki sta v predzadnjem od devetih razredov. Med omenjenimi državami je najbolje uvrščena Hrvaška, ki se nahaja tri razrede višje in je za razred slabše

¹⁰ Glej Tabela 3 v Prilogi 2 (Seznam držav po razredih tveganosti SID in D&B).

uvrščena kot denimo Poljska in baltske članice EU. Na podoben način razvršča države v razrede tudi mednarodna bonitetna hiša Dun & Bradstreet.

Tabela 7: Obseg zavarovanih naložb SID po državah v obdobju 2002-2005

Država / območje	Vrednost (v tisoč EUR)	Delež (v %)
DRŽAVE NEKDANJE JUGOSLAVIJE	599.547	97,7
SČG	230.400	37,5
BiH	206.694	33,7
Hrvaška	91.779	15,0
Makedonija	70.673	11,5
DRŽAVE EVROPSKE UNIJE (EU-25)	13.283	2,2
NOVINKE EU (vstopile 1. maja 2004)	10.215	1,7
STARE ČLANICE EU (EU-15)	3.068	0,5
OSTALE DRŽAVE	913	0,1
Skupaj	613.743	100,0

Vir: SID.

Storitev SID se, kažejo podatki v Tabeli 7, največ poslužujejo slovenski izvozniki in investitorji, ki delujejo na trgih nekdanje Jugoslavije. V zadnjih štirih letih, v obdobju med 2002 in 2005, je 97,7 odstotka zavarovanih naložb SID bilo na tem območju. Med državami prednjačita SČG in BiH, kar je razumljivo, saj je tam tveganje še precej visoko.

3. POMEN GOSPODARSKEGA SODELOVANJA Z DRŽAVAMI NEKDANJE JUGOSLAVIJE

Plačilna bilanca države predstavlja bilanco tokov blaga, storitev in kapitala s tujino v določenem časovnem obdobju (Mrak, 2002, str. 7). V nadaljevanju predstavljamo teoretične okvirje plačilne bilance po Mraku (2002, str. 18-25).

V plačilnobilančnih analizah se najpogosteje uporabljajo štiri osnovne bilance – bilanca trgovinske bilance, bilanca tekočega računa, bazična bilanca in skupna bilanca. Bilanca blagovne menjave s tujino (trgovinska bilanca) beleži presežek, kadar obseg blagovnega izvoza države v določenem obdobju presega obseg blagovnega uvoza v istem obdobju. V nasprotni situaciji govorimo o primanjkljaju oziroma primanjkljaju v trgovinski bilanci države. Bilanca tekočega računa vključuje prilive oziroma odlive tako od blagovne menjave kot tudi od menjave storitev, dohodkov in enostranskih transferjev, torej od celotne »vidne« in »nevidne« zunanje trgovine države. V kapitalnem in finančnem računu plačilne bilance se beležijo ekonomske transakcije, ki se nanašajo na prilive in odlive kapitala v državo in iz nje. Transakcije v kapitalnem in finančnem delu plačilne bilance so razdeljene na transakcije kapitalnega računa in transakcije finančnega računa, pri čemer je zadnja

še naprej razdeljena na številne podskupine, med katerimi eno predstavljajo tudi neposredne investicije.

Daleč najbolj pomemben segment tekočega dela »regionalne« plačilne bilance Slovenije s preostalimi državami nekdanje Jugoslavije je blagovna menjava (Mrak, Jaklič, Veselinovič, 2001, str. 135). Slovenija v te države veliko več izvažata kot uvažata, podobna situacija pa je tudi v kapitalsko-finančnem delu plačilne bilance. Ta z državami nekdanje Jugoslavije kaže popolnoma drugačno sliko kot s preostalim delom sveta. Na območju nekdanje države je namreč Slovenija izrazita neto izvoznica kapitala.

Pri prodoru na trge nekdanje Jugoslavije slovenska podjetja uporabljajo predvsem dva pristopa – trgovinskega in investicijskega. V nadaljevanju predstavljamo lastnosti obeh pristopov (Čadež, Hočevar, Zaman, 2002, str. 17-18).

Pri trgovinskem pristopu vstopajo podjetja na trge z običajnimi izvoznimi posli oziroma združeno prek skupne distribucijske mreže. Če se podjetje odloči za individualno oblikovanje distribucijske mreže, je to lahko drago in precej tvegano. Lahko pa podjetje tveganje zmanjša tako, da tako mrežo vzpostavi več podjetij skupaj.

Investicijski pristop ima pred trgovinskim kar nekaj prednosti. Slovensko podjetje se izogne visokim dajatvam, proizvodi pa so na določenem trgu obravnavani kot domači proizvodi. Druga prednost je v tem, da je cena dela na trgih bivše Jugoslavije precej nižja kot v Sloveniji. In nenazadnje, naložbe na trge nekdanje Jugoslavije dolgoročno stabilizirajo regijo, povečujejo kupno moč prebivalstva v regiji in izboljšujejo plačilnobilančni položaj držav. Slabost tega pristopa je v tem, da je precej bolj tvegano od trgovinskega. Potrebne naložbe so precej dražje, medtem ko so politične in gospodarske okoliščine zelo negotove.

3.1. RAZLOGI ZA GOSPODARSKO NAVEZANOST SLOVENIJE NA OBMOČJE NEKDANJE JUGOSLAVIJE

Slovenska podjetja in njihove blagovne znamke so bili v drugih delih nekdanje SFRJ cenjeni že v času takratne države. Pogosto tudi bolj kot tamkajšnja domača podjetja in njihove blagovne znamke. To v večinoma velja še danes. Slovenskim podjetjem je bil zato po razpadu SFRJ v primerjavi s tujimi konkurenti vstop na trge nekdanje skupne države lažji, saj so ob tem tudi boljše poznali tamkajšnje poslovno okolje, običaje in jezike. Pri tem ne gre zanemariti navezanosti slovenskih menedžerjev na območje, tako osebno kot poslovno, sodelovanje z nekdanjimi dobavitelji pa je bila v mnogih primerih kar obnovljeno.

Rezultati ankete¹¹ v podjetjih iz nekdanje Jugoslavije izven Slovenije, ki jo je izvedel ISEE leta 2001, so pokazali, da je bila takrat velika večina podjetij s slovenskimi podjetji pripravljena sodelovati tudi v prihodnje (Žabkar, Makovec Brenčič, 2001, str. 81-99). Rezultati so pokazali še, da slovenskim dobaviteljem in odjemalcem

¹¹ V anketi je sodelovalo 307 podjetij iz Hrvaške, BiH, Srbije ter Črne gore.

predvsem pripisujejo kakovost proizvodov in storitev, bližino, cenovno ugodnost in poslovnost. Kot glavne slabosti pa so navedli protekcionizem in carine.

Čeprav je slovenskim proizvajalcem že v nekdanji SFRJ s prepoznavnostjo slovenskih blagovnih znamk in izdelki, prilagojeni lokalnim potrošniškim zahtevam, uspelo doseči prednost pred tujimi konkurenti, pa navezanost na slovensko proizvodnjo že nekaj časa pojenja. Tamkajšnji domači proizvajalci v nekaterih panogah dosegajo slovenskim proizvajalcem enako ali tamkajšnjim potrošnikom zadovoljivo kakovost izdelkov po nižjih cenah od slovenskih. Denimo zaradi nižjega stroška dela in cenejših surovin. Obenem je tam mnogo več konkurenčnih izdelkov iz drugih delov sveta, kot jih je bilo v času SFRJ. Ne gre zanemariti tudi dejstva premajhnega tržnega komuniciranja večine slovenskih proizvajalcev na tamkajšnjih trgih, ki je manjše od tamkajšnjih domačih proizvajalcev.

Podobne ugotovitve izpostavljata tudi Vida in Dmitrović (2001, str. 77-78) na podlagi rezultatov ankete¹², ki jo je leta 2001 med prebivalci držav nekdanje Jugoslavije izven Slovenije izvedel ISEE. Priklic blagovnih znamk v skupinah izdelkov in storitev kaže, da je deset let po ločitvi od skupne države le še peščica slovenskih blagovnih znamk globoko usidrana v zavesti porabnikov. V tem obdobju se je pojavila nova skupina (mladih) porabnikov, ki ni več čustveno navezana na skupno državo in nima posebnega odnosa do slovenskih izdelkov. Še posebno zanimiv je podatek, da mladi in šolajoči se med vsemi skupinami prebivalstva najnižje ocenjujejo kakovost in vrednost slovenskih izdelkov in storitev.

To posredno razkrije tudi dejstvo, da veliko slovenskega blaga in storitev v evropskem območju (EU-25) ne more konkurirati tamkajšnjim izdelkom in storitvam, s čemer se strinja tudi Pavlič Damijan (2001, str. 128). »Zunanja trgovina z državami nekdanje Jugoslavije je za Slovenijo zelo koristna, saj trgi nekdanje Jugoslavije pomenijo možnost boljšega izkoriščanja zmogljivosti za podjetja, ki nimajo dovolj konkurenčnih proizvodov za izvoz v EU.«

Sicer pa predstavljajo trgi nekdanje Jugoslavije slovenskim podjetjem prednost tudi pri širitvi ali preselitvi njihove proizvodnje. Med prednosti je treba šteti bližino teh trgov, nižje stroške dela, ugodne trgovinske sporazume, ki jih imajo tamkajšnje države s tretjimi državami (denimo SČG z Rusijo), in nenazadnje tudi velik potencial organske rasti teh trgov.

3.2. ZUNANJETRGOVINSKA MENJAVA

Čeprav je bila zunanjetrgovinska menjava v SFRJ precej omejena, je Slovenija že takrat precej poslovala s tujino, in sicer z majhnim številom zunanjetrgovinskih partneric. Podobno je tudi danes. Slovenija je leta 2005 imela trgovinsko menjavo s 180 državami,. Med njimi pa je le z 11 partnericami imela menjavo, ki je večja od dveh odstotkov celotne slovenske trgovinske menjave. Poleg neposrednih sosed – Avstrije, Italije, Hrvaške in Madžarske-, so med njimi še največja zunanjetrgovinska partnerica Slovenije - Nemčija, za njo pa še Francija, Rusija, SČG, BiH, Češka in

¹² V anketi je sodelovalo 1.954 anketirancev s področja Hrvaške, BiH, Srbije ter Črne gore.

Španija. Torej, tri med 11 državami so iz območja nekdanje Jugoslavije, zunaj EU pa je poleg njih še samo Rusija.

V letu 2005 je delež zunanjetrgovinske menjave Slovenije z državami nekdanje Jugoslavije znašal 11,7 odstotka celotne menjave. Če ob tem upoštevamo, da je Slovenija 74,6 odstotka menjave opravila znotraj EU, je delež menjave s preostalim delom sveta, brez področja nekdanje Jugoslavije, le za dve odstotni točki večji od menjave z nekdanjo skupno državo (13,7 odstotka).

3.2.1. Prodajni tokovi Slovenije za časa SFRJ

Pred razpadom SFRJ in njenega skupnega trga, je bil ta najpomembnejši za slovenska podjetja (Jaklič, Svetličič, 2003, str. 84). Slovenska podjetja so na njem nabavljala surovine, nedokončane in polizdelke ter jih potem dokončala v Sloveniji in prodala doma ali nazaj na trge SFRJ oziroma v tujino, s katero je Slovenija že takrat veliko poslovala.

Kot kažejo podatki v Tabeli 8, je bila prodajna ali nakupna usmerjenost slovenskega gospodarstva tik pred razpadom SFRJ, leta 1990, precej usmerjena tudi v tujino. Okoli 58 odstotkov prodajnih tokov Slovenije izven republike je potekalo z drugimi republikami nekdanje Jugoslavije, okoli 42 odstotkov pa s tujino.

Tabela 8: Regionalna usmerjenost slovenskega gospodarstva v letu 1990 (v %)

Območje	Prodaja	Nakup
V Sloveniji	57,3	63,2
V / iz drugih delov nekdanje SFRJ	24,8	21,6
V / iz drugih držav	17,9	15,2
Skupaj	100,0	100,0

Vir: Povzeto po Mencinger, 2004, str. 74.

3.2.2. Zunanjetrgovinska menjava Slovenije po osamosvojitvi

Medtem ko se delež slovenske blagovne menjave s celotno Evropo od osamosvojitve Slovenije ves čas giba okoli 90 odstotkov celotne menjave, pa je delež z državami nekdanje Jugoslavije precej nihal. Ta se je z razpadom SFRJ zniževal. Najnižjo raven je dosegel leta 1999, ko je Slovenija desetino zunanje menjave opravila na območju nekdanje skupne države. V zadnjih letih delež menjave z nekdanjo SFRJ počasi narašča in je presegel polovico relativne menjave iz leta 1992.

Tabela 9: Deleži evropskih držav in držav nekdanje Jugoslavije v slovenskem izvozu, uvozu in njeni celotni trgovinski menjavi od leta 1992 do 2005 (v %)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99	'00	'01	'02	'03	'04	'05
IZVOZ														
Evropa	91,7	90,4	91,5	92,3	92,8	92,5	92,3	92,3	92,0	92,8	92,4	91,5	91,6	92,8
Države nekdanje SFRJ	22,6	15,9	15,2	14,5	16,7	16,6	15,4	15,2	15,6	16,9	17,8	17,4	17,6	17,3
UVOZ														
Evropa	90,6	87,3	88,9	88,6	87,1	86,4	87,1	87,2	87,3	93,7	94,1	94,1	92,9	92,3
Države nekdanje SFRJ	19,8	10,7	8,0	7,1	7,5	6,3	5,9	5,7	5,9	5,3	5,0	5,1	5,7	6,5
TRGOVINSKA MENJAVA														
Evropa	91,2	88,8	90,2	90,3	89,8	89,3	89,6	89,5	89,5	93,3	93,3	92,8	92,3	92,5
Države nekdanje SFRJ	21,3	13,2	11,5	10,6	11,8	11,2	10,4	10,0	10,4	10,8	11,2	11,0	11,3	11,7

Opomba: V tabeli so navedeni podatki od leta 1992 do 2005.

Vir: SURS; lastni izračun.

V nadaljevanju se bomo zaradi podrobnejše analize osredotočili na zunanjetrgovinsko menjavo zadnjih pet let, torej od leta 2001 do 2005.

3.2.2.1. Zunanjetrgovinska menjava Slovenije s svetom

Celotna zunanjetrgovinska menjava Slovenije je leta 2005 znašala dobrih 30 milijard evrov, kar kažejo tudi podatki v Tabeli 10. Pokritost uvoza z izvozom je bila leta 2005 91-odstotna. Skoraj 93 odstotkov menjave Slovenija opravi z evropskimi državami.

Tabela 10: Blagovna menjava Slovenije po območjih leta 2005

Območje	Uvoz (v mio EUR)	Izvoz (v mio EUR)	Vrednost menjave (v mio EUR)	Delež menjave (v %)	Pokritost uvoza z izvozom (v %)
Evropa	14.512	13.282	27.794	92,5	91,5
Azija	789	492	1.281	4,3	62,5
Severna in Srednja Amerika	198	351	549	1,8	177,4
Afrika	116	131	247	0,8	112,8
Južna Amerika	102	24	126	0,4	23,9
Oceanija	12	33	45	0,2	279,8
Skupaj	15.728	14.315	30.043	100,0	

Vir: SURS; lastni izračun.

Kot je kaže Tabela 11, je leta 2005 celotna menjava Slovenije z drugimi državami zrasla za 11,6 odstotka, pri čemer je bila zabeležena največja pozitivna relativna rast v menjavi z Oceanijo in Azijo, negativna pa je bila menjava s Severno in Srednjo Ameriko. Čeprav je uvoz azijskega blaga relativno zrasel za dobro tretjino, je absolutno sedemkrat bolj zrasel uvoz evropskega blaga.

Tabela 11: Stopnje rasti izvoza, uvoza in trgovinske menjave Slovenije leta 2005 v primerjavi z letom 2004 (v %)

Območje	Stopnja rasti uvoza	Stopnja rasti izvoza	Stopnja rasti trgovinske menjave
Oceanija	13,0	32,4	26,6
Azija	33,4	4,7	20,7
Afrika	21,7	12,0	16,4
Evropa	10,5	13,5	11,9
Južna Amerika	4,7	1,2	4,0
Severna in Srednja Amerika	-5,8	-20,7	-15,9
Celotna menjava	11,2	12,0	11,6

Opomba: Podatki za leto 2005 so začasni.

Vir: SURS; lastni izračun.

3.2.2.2. Zunanjetrgovinska menjava Slovenije z evropskimi državami

Največja slovenska trgovska partnerica je že dolga leta Nemčija, s katero je bilo lani opravljeno natančno petino »zunanjetrgovinske«¹³ menjave oziroma 21,6 odstotka menjave z evropskimi državami. Medtem ko je menjava z državami EU (EU-25) leta 2005 predstavljala 80,6 odstotka slovenske menjave v Evropi (Tabela 12), menjava z državami nekdanje Jugoslavije pomenila 12,6 odstotka evropske menjave. To je od leta 2001 največ in za 3 odstotne točke več od držav novink v EU.

Tabela 12: Deleži blagovne menjave Slovenije z evropskimi državami od 2001 do 2005 (v %)

Območje	'01	'02	'03	'04	'05	Povprečje '01-'05
DRŽAVE EVROPSKE UNIJE (EU-25)	81,9	81,0	81,1	81,1	80,6	81,1
STARE ČLANICE EU (EU-15)	73,1	71,9	71,8	71,7	71,0	71,9
DRŽAVE NEKDANJE JUGOSLAVIJE	11,6	12,0	11,9	12,3	12,6	12,1
NOVINKE V EU (vstopile 1. maja 2004)	8,8	9,1	9,3	9,4	9,6	9,2
DRUGE EVROPSKE DRŽAVE	6,5	6,9	7,0	6,6	6,8	6,8

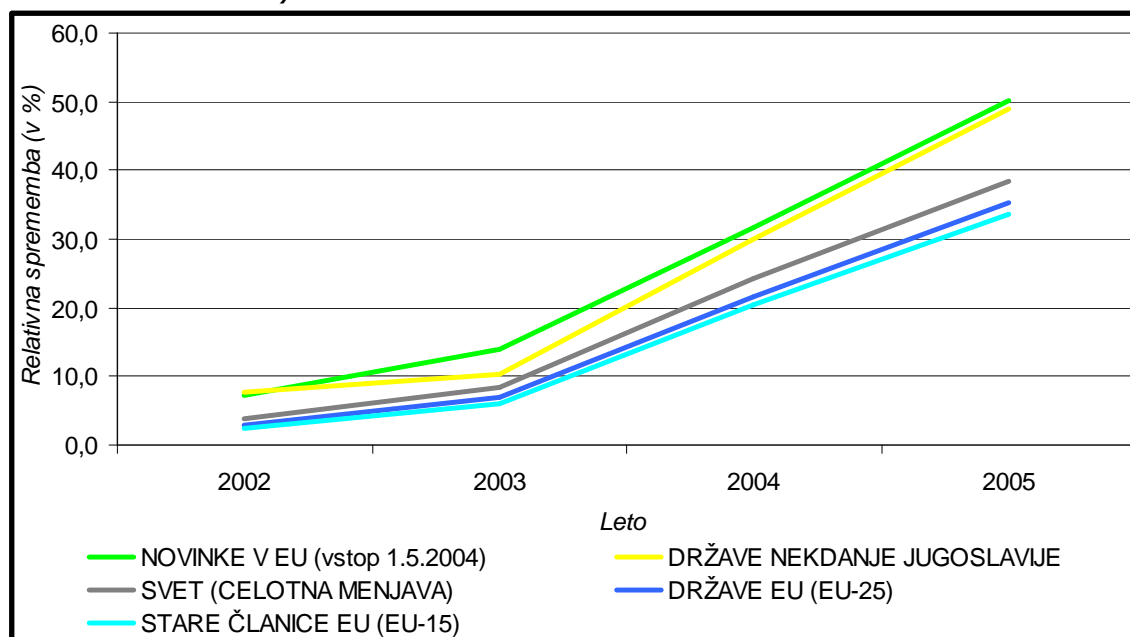
Opombe: V tabeli so navedeni podatki od leta 1992 do 2005. Podatki za leto 2005 so začasni. Druge evropske države so države v Evropi, ki niso članice EU (EU-25) oziroma niso bile del nekdanje SRRJ.

Vir: SURS; lastni izračun.

¹³ Menjava z državami EU z vstopom Slovenije v EU ni več klasična zunanjetrgovinska menjava.

Delež blagovne menjave z Nemčijo, podobno kot s starimi članicami EU (EU-15) upada. V zadnjih štirih letih se je zmanjšala za 3,9 oziroma 2,1 odstotne točke. Po drugi strani pa narašča delež menjave z državami nekdanje Jugoslavije. Ta se je v zadnjih štirih letih od leta 2001 povečala za 49 odstotkov, delež menjave z nekdanjimi jugoslovanskimi državami pa je med evropskimi državami v tem obdobju zrasel za 1 odstotno točko na prej omenjenih 12,6 odstotka. V omenjenem obdobju je bila zabeležena večja absolutna rast blagovne menjave samo z novinkami. Ta je v zadnjih štirih letih zrastle za 50,3 odstotka, kar je 1,3 odstotne točke več od absolutne rasti menjave z državami nekdanje SFRJ. Delež novink je v menjavi v Evropi zrasel za 8 desetink odstotne točke na 9,6 odstotka.

Slika 1: Stopnje rasti blagovne menjave Slovenije med leti 2001 in 2005 (osnova leto 2001)

Opomba: Podatki za leto 2005 so začasni.

Vir: SURS; lastni izračun.

Slovenija v menjavi z EU tradicionalno beleži ogromen zunanjetrgovinski primanjkljaj. Kot vidimo v Tabeli 13, je lani zunanjetrgovinski primanjkljaj znašal prek 3 milijarde evrov, kar je več kot dvakrat večji primanjkljaj celotne slovenske zunanjetrgovinske bilance. V trgovinski menjavi z državami nekdanje Jugoslavije pa je situacija popolnoma obrnjena. Tam namreč Slovenija tradicionalno beleži ogromen zunanjetrgovinski presežek - lani je ta znašal 1,4 milijarde evrov. Ta tako služi za pokrivanje primanjkljaja v trgovini tako z EU-15 kot novinkami, in tudi celotne menjave. Še večji pomen pa je presežek v trgovini z nekdanjo SFRJ dobil lani, saj je Slovenija ustvarila tudi negativno bilanco v trgovini z evropskimi državami zunaj območja EU in nekdanje Jugoslavije, kot tudi v menjavi z neevropskim delom sveta.

Tabela 13: Blagovna menjava Slovenije po območjih od leta 2001 do 2005 (v mio EUR)

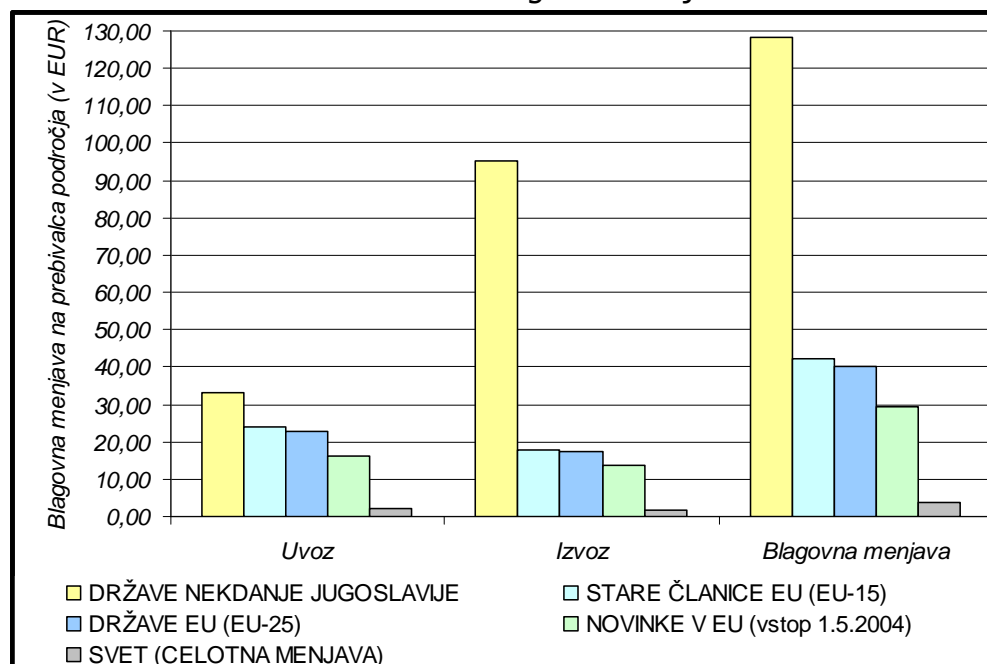
OBMOČJE	2001	2002	2003	2004	2005
DRŽAVE NEKDANJE SFRJ	1.148	1.371	1.342	1.446	1.449
DRUGE EVROPSKE DRŽAVE	25	141	237	75	-184
NOVINKE EU (vstopile 1. maja 2004)	-226	-119	-114	-206	-205
CELOTNA MENJAVA	-998	-612	-954	-1.360	-1.414
STARE ČLANICE EU (EU-15)	-1.923	-2.106	-2.499	-2.935	-2.829
DRŽAVE EU (EU-25)	-2.149	-2.225	-2.613	-3.141	-3.034

Opombi: Podatki za leto 2005 so začasni. Druge evropske države so države v Evropi, ki niso članice EU (EU-25) oziroma niso bile del nekdanje Jugoslavije.

Vir: SURS; lastni izračun.

Če primerjamo slovensko blagovno menjavo z državami nekdanje SFRJ s slovensko menjavo z EU ter celotnim svetom po kriteriju števila tam živečih prebivalcev¹⁴, pa je zmagovalec območje nekdanje Jugoslavije (slika 2). In to kljub temu, da Slovenija 6,4-krat več menjave opravi z EU kot z območjem nekdanje skupne države, kjer živi skoraj 22 milijonov prebivalcev. V državah novinkah (brez Slovenije) živi 72,5 milijona prebivalcev, v celotni EU (brez Slovenije) pa dobrih 467 milijonov prebivalcev. Če primerjamo blagovno menjavo Slovenije na prebivalca po svetovnih območjih, s katerimi trguje, vidimo, da znaša na prebivalca nekdanje SFRJ menjava 128 evrov, kar je 220 odstotkov več kot na prebivalca EU. Razlika je izrazita pri izvozu, medtem ko je pri uvozu ta manjša.

Slika 2: Povprečna vrednost blagovne menjave Slovenije na prebivalca območja izvora oziroma namena blagovne menjave med leti 2001 in 2005 (v EUR)

Vir: SURS; The World Factbook 2006; lastni izračun.

¹⁴ Glej Prilogo 8 (Število prebivalcev v državah EU in državah nekdanje SFRJ).

Kljub povečani blagovni menjavi z državami nekdanje Jugoslavije, ni pričakovati, da bo ta preseгла menjavo z EU, kar potrjuje tudi Glažar (2004, str. 63): Izpada izvoza na trge EU dolgoročno ni mogoče popolnoma nadomestiti s povečanjem izvoza na trge manj razvitih držav. Izvoz na trge nekdanje Jugoslavije in Rusije je tako lahko pomemben dodatek izvozu v razvite države, ne more pa postati prevladujoča izvozna usmeritev slovenskega gospodarstva.

3.2.2.3. Zunanjetrgovinska menjava Slovenije z državami nekdanje Jugoslavije

Med državami nekdanje Jugoslavije, s katerimi je Slovenija lani imela za 3,5 milijarde evrov blagovne menjave¹⁵ (Tabela 14), je dobro polovico menjave ustvarila s Hrvaško. Menjavi z BiH in SČG sta skoraj izenačeni, vendar pa beležimo v zadnjih letih v menjavi s SČG višje stopnje rasti kot z BiH. To je tudi posledica poznega odprtja trga SČG. Menjava z Makedonijo je med temi državami najmanjša in beleži tudi najmanjšo rast.

Tabela 14: Blagovna menjava Slovenije z državami nekdanje Jugoslavije (v mio EUR)

Država	Vrednost menjave 2005 (v mio EUR)	Delež menjave 2005 (v %)	Povprečni delež v menjavi 2001-2005
Hrvaška	1.909	54,5	55,6
BiH	721	20,6	21,4
SČG	710	20,3	16,9
Makedonija	163	4,7	6,2
Skupaj	3.503	100,0	100,0

Opomba: Podatki za leto 2005 sočasni.

Vir: SURS; lastni izračun.

3.2.2.4. Primerjava zunanjetrgovinske menjave Slovenije med državami nekdanje Jugoslavije in območjem EU

V nadaljevanju si pogledimo primerjavo skupin izdelkov, s katerimi je po podatkih Gospodarske zbornice Slovenije (GZS) Slovenija leta 2005 trgovala z državami nekdanje Jugoslavije in območjem EU¹⁶.

Slovenija je iz območja EU glede na vrednost največ uvozila tekočih goriv in drugih motornih olj, osebnih avtomobilov ter delov za motorna vozila. Največji del slovenskega izvoza na omenjeno območje so vrednostno predstavljala osebna vozila, sedeži in njihovi deli ter deli za motorna vozila.

¹⁵ Bolj podrobni podatki o menjavi Slovenije z območjem nekdanje SFRJ so v Prilogah 3 (Trgovinska menjava Slovenije z državami nekdanje SFRJ), 4 (Trgovinska menjava Slovenije s Hrvaško), 5 (Trgovinska menjava Slovenije z BiH), 6 (Trgovinska menjava Slovenije s SČG) in 7 (Trgovinska menjava Slovenije z Makedonijo).

¹⁶ Gre za skupine, ki so razvrščene po carinski tarifi proizvoda.

Na Hrvaško je Slovenija v omenjenem obdobju izvozila največ zdravil, osebnih avtomobilov in električne energije, uvozila pa največ električne energije, delov za motorna vozila ter izdelkov iz usnja in umetnega usnja.

V BiH je Slovenija leta 2005 izvozila največ izdelkov iz usnja in umetnega usnja, zdravil in tekstilnih tkanin, največji del uvoza iz BiH pa so bile črpalke, aluminij in surove kože.

Iz SČG je Slovenija v omenjenem obdobju uvažala največ aluminijastih plošč, aluminij in toplo valjanih izdelkov iz železa, tja pa je največ izvažala zdravila, pralne stroje in hladilnike ter njim podobne naprave za hlajenje.

Vrednostno je Slovenija v Makedonijo v letu 2005 največ izvozila zdravil, osebnih avtomobilov in konzerviranih izdelkov iz mesa, od tam pa je največ uvozila toplo valjane izdelke iz železa, druge proizvode iz železa in jekla ter ferozlitine.

3.3. NEPOSREDNE NALOŽBE V TUJINI

Če želijo podjetja povečati svoje tržne deleže v tujini oziroma zadržati obstoječe, ki so jih dosegla s pomočjo izvoza na tamkajšnji trg, morajo na njih neposredno vlagati¹⁷. To lahko storijo na različne načine - prek prevzema tamkajšnjih družb, skupnega vlaganja z domačimi družbami ali z gradnjo novih naložb (ang. greenfield).

Pri izhodnih TNI je lahko več različnih oblik proizvodnje (Markusen, 1998, str. 341):

- vertikalne TNI, ko podjetje seli del proizvodne verige v drugo državo, denimo zaradi izkoriščanja ugodnejših pogojev proizvodnje, kot so nižji stroški dela ali boljši dostop do naravnih virov.
- horizontalne TNI, ko podjetje podvaja proizvodnjo v drugi državi zaradi prednosti TNI v primerjavi z izvozom. Prednost TNI je bližina trga, s tem pa se zmanjšajo transportni stroški in odpravijo stroški carin.

3.3.1. Vhodne TNI v Sloveniji

Slovenija je glede na države v regiji do konca leta 2004 privabila relativno malo vhodnih TNI - 5,3 milijarde evrov (Tabela 15). To je 147 odstotkov več od slovenskih izhodnih TNI. Razlog za nizek pritok tujega kapitala k nam tiči v neatraktivni slovenski zakonodaji do tujih naložb, pa tudi v precejšnji zaprtosti slovenskega trga tujemu kapitalu. V Slovenijo je največ vlagala Avstrija, poldrugo milijardo evrov, kar je skoraj petkrat več kot so vložile države nekdanje Jugoslavije, oziroma točneje Hrvaška in BiH. Avstrija tudi sicer veliko vlaga na območju nekdanje Jugoslavije.

¹⁷ Kot neposredna naložba se beleži vsaka naložba, pri kateri ima tuji investitor vsaj 10-odstotni delež v kapitalu ekonomskega subjekta, v katerega je vlagal (Mrak, 2002, str. 20).

Tabela 15: Vhodne TNI v Sloveniji po državah investitoricah in območjih 31. decembra 2004

Država (območje)	Vrednost (v mio EUR)	Delež (v %)
DRŽAVE EU	3.944,2	74,4
Avstrija	1.548,6	29,2
Nizozemska	598,9	11,3
Francija	444,6	8,4
Nemčija	411,0	7,8
Italija	359,4	6,8
Belgija	193,0	3,6
Češka	114,0	2,2
Velika Britanija	105,5	2,0
Irska	90,6	1,7
Luksemburg	78,6	1,5
OSTALE DRŽAVE	1.032,7	19,5
Švica	969,3	18,3
ZDA	63,4	1,2
DRŽAVE NEKDANJE JUGOSLAVIJE	323,5	6,1
Hrvaška	296,1	5,6
BiH	27,4	0,5
Skupaj	5.300,4	100,0

Opombi: Podatki za leto 2005 še niso objavljeni. Med drugimi državami so države po svetu, ki niso članice EU (EU-25) in niso bile del nekdanje Jugoslavije.

Vir: BS; lastni izračun.

Z vhodnimi TNI je mogoče doseči tudi preobrazbo izvoza v smeri izdelkov višje dodane vrednosti. Pri tem Slovenija zelo zaostaja, saj v izvozni sestavi prevladujejo tradicionalni izdelki, torej tisti, na katerih velja stroškovna konkurenca. Prehitevanje izhodnih naložb je torej bolj rezultat skromnih vhodnih naložb kot zrelosti slovenskega gospodarstva (Svetličič, 2005, str. 29).

3.3.2. Slovenske izhodne TNI

Že omenjene negotove razmere na področju nekdanje Jugoslavije, ki so bile tudi posledica vojn in spopadov na teh območjih, so slovenska podjetja odvrčala od neposrednega vlaganja.

Pomemben zaviralni dejavnik je bilo tudi neugodno družbeno ozračje, saj javno mnenje ni bilo naklonjeno ustanavljanju podjetij v tujini in jih je praviloma povezovalo s špekulativnim kapitalom ter antipatriotizmom (Jaklič, Svetličič, 2005, str. 39). To velja za ustanavljanje podjetij v državah, kjer je bolj ugodna davčna

zakonodaja oziroma državah, ki Slovincem niso tako znane, denimo Nizozemski Antili, kjer je recimo skupina Hit ustanovila podjetje in odprla igralnico. Obenem pa so negativen prizvok dobivale tudi zgodnje slovenske naložbe na območju nekdanje Jugoslavije. Te so namreč povezovali z idejo obujanja združitve delov nekdanje SFRJ v novo državo. Negativno nastrojeno javno mnenje do naložb v tujini je bilo tako poleg negotovosti in s tem povezanim tveganjem, eden izmed razlogov za počasnejšo širitev slovenskih izhodnih TNI.

Za članicami EU po deležu izhodnih TNI v BDP leta 2004 zaostajamo za več kot petkrat, za razvitimi, med katerimi je precej velikih držav, "le" 3,6-krat (Vozel, 2006, str. 35). Tabela 16 kaže, da je Slovenija v primerjavi s sosedomi glede na prej omenjen delež, le pred Madžari.

Tabela 16: Izhodne TNI Slovenije in držav na katere meji kot odstotek njihovega BDP (v %)

Država	2000	2001	2002	2003	2004	Povprečje 1994-2004
Italija	16,8	16,7	16,4	16,3	16,7	13,9
Avstrija	13,0	15,0	20,7	22,1	23,3	12,2
Hrvaška	4,7	4,9	8,1	7,2	7,3	5,3
Slovenija	4,0	5,1	6,8	7,1	7,5	4,2
Madžarska	2,7	3,0	3,3	4,3	4,5	2,3

Vir: UNCTAD.

3.3.2.1. Slovenske TNI v državah nekdanje Jugoslavije

Po rezultatih ankete v slovenskih podjetjih o strategijah vstopa na trge nekdanje Jugoslavije, ki jo je leta 2001 izvedla ISEE, je večina od 125 anketiranih podjetij pred letom 1990, kot kapitalske naložbe v drugih republikah, vlagala v predstavništva, od samostojnosti naprej pa predvsem v trgovinske in proizvodne obrate (Prašnikar, Cirman, Domadenik, 2001, str. 164-166). Danes je največ novih naložb in prevzemov tamkajšnjih družb (z nakupom na natečaju ali prek borze ali kot del privatizacije), nekaj pa je tudi strateških združevanj slovenskih s tamkajšnjimi podjetji.

Podatki v Tabeli 17 kažejo, da je Slovenija do konca leta 2004 največ izhodnih TNI imela v državah nekdanje Jugoslavije, kar velja tudi danes. Kar 57,3 odstotka slovenskih izhodnih TNI je končalo na območju nekdanje skupne države, to pa je skoraj enkrat več kot na območju EU-25 oziroma šestkrat več kot v novinkah. Med državami nekdanje SFRJ je največ slovenskih izhodnih TNI »končalo« na Hrvaškem (30,4 odstotka), sledita ji SČG s 13,1 odstotka in BiH z 9,1 odstotka, tema pa Makedonija, kjer je bilo 4,1 odstotka vseh slovenskih izhodnih TNI.

Tabela 17: Slovenske izhodne TNI po državah in območjih konec leta 2004

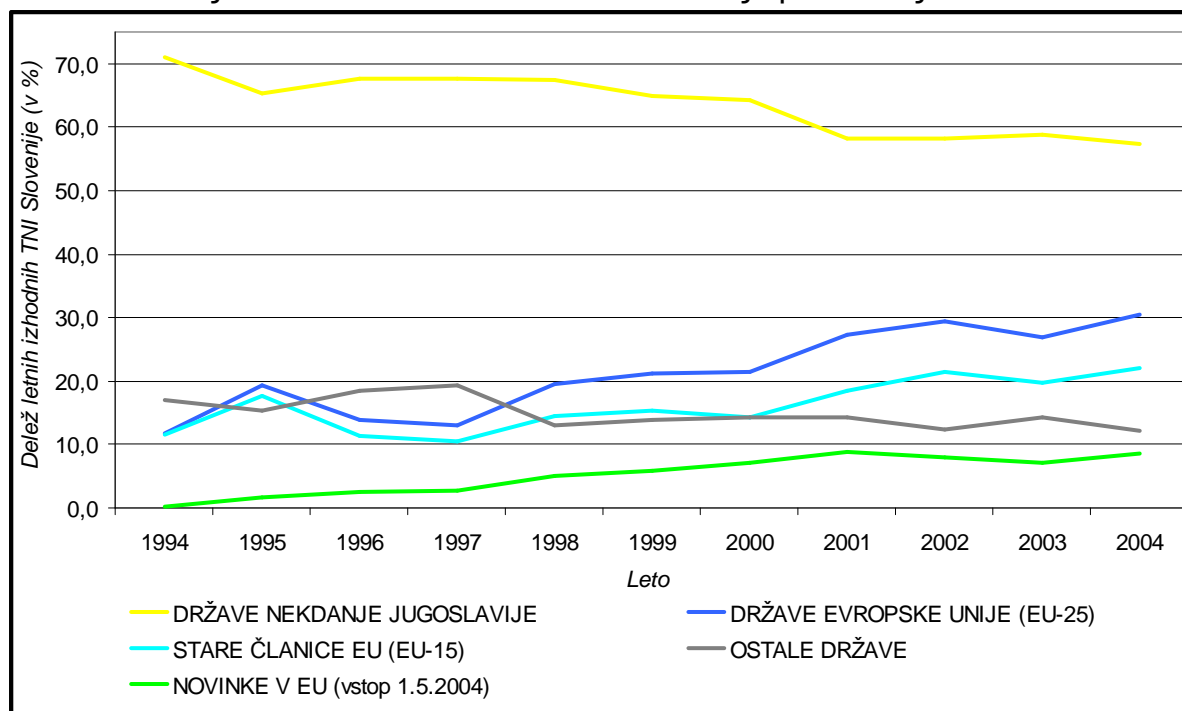
Država / območje	Vrednost (v mio EUR)	Delež (v %)
DRŽAVE NEKDANJE JUGOSLAVIJE	1.279	57,3
Hrvaška	679	30,4
SČG	292	13,1
BiH	217	9,7
Makedonija	92	4,1
DRŽAVE EVROPSKE UNIJE (EU-25)	680	30,5
STARE ČLANICE EU (EU-15)	490	22,0
OSTALE DRŽAVE	272	12,2
NOVINKE V EU (vstopile 1. maja 2004)	190	8,5
Skupaj	2.231	100,0

Opombe: Stanje TNI konec leta 2004. Podatki za leto 2005 še niso objavljeni. Brez podatkov o neposrednih naložbah slovenskih gospodinjstev (predvsem v nepremičnine na Hrvaškem). Prav tako niso vključeni podatki o imetjih rezidentov RS na ozemlju naslednic nekdanje SFRJ, ki so predmet pogajanj o sukcesiji, odvzetem premoženju na teh ozemljih ter delu premoženja, ki je bilo v procesu lastninskega preoblikovanja preneseno iz pravnih oseb na državo. Med drugimi državami so države po svetu, ki niso članice EU (EU-25) in niso bile del nekdanje Jugoslavije.

Vir: BS; lastni izračun.

Čeprav je delež slovenskih izhodnih naložb na območju nekdanje Jugoslavije od leta 1994 v sedmih letih iz 71 odstotkov upadel za 12,7 odstotne točke, na 58,3 odstotka leta 2001, se ta od takrat drži na približno enaki ravni. To prikazuje tudi slika 3.

Slika 3: Gibanje letnih deležev izhodnih TNI Slovenije po območjih

Opomba: Glej opombo pri Tabeli 17.

Vir: BS; lastni izračun.

Opaziti je, da so v času omenjenega upadanja deleža slovenskih izhodnih TNI na območju nekdanje SFRJ, rase predvsem slovenske izhodne TNI na območje EU in predvsem novink, ki takrat še niso bile članice EU. Delež slovenskih izhodnih TNI na območje EU-25 se je v tem obdobju povečal za 15,5 odstotnih točk, na 27,4 odstotka. Pri tem se je bolj povečal delež slovenskih izhodnih TNI na območje današnjih novink, ki je v omenjenem obdobju zrasel za 8,7 odstotne točke, na 8,9 odstotka, medtem ko je delež v EU-15 zrasel za 6,9 odstotne točke, na 18,5 odstotka. Delež slovenskih TNI v ostale države, izven območja nekdanje Jugoslavije in današnje EU-25, se je v tem obdobju znižal za 2,8 odstotne točke, na 14,3 odstotka. Ta je upadal tudi pozneje in je konec leta 2004 znašal rekordno nizkih 12,2 odstotka, predvsem zaradi večjega deleža slovenskih izhodnih TNI v EU-25, kot pa zaradi zmanjšanja teh na območje nekdanje Jugoslavije.

Tudi po številu slovenskih izhodnih TNI, ki so prikazane v Tabeli 18, jih je bilo konec leta 2004 teh največ na področju nekdanje Jugoslavije, in sicer 1.576 oziroma skoraj tri četrtine. Slovenci so namreč na tem področju znani po številnih manjših investicijah. Od tega jih je največ na Hrvaškem, 42 odstotka vseh, z dobrimi 16 odstotki pa ji sledi SČG, kolikor jih je tudi v EU-25.

Tabela 18: Število slovenskih izhodnih TNI (prvo koleno) po državah prejemnicah konec leta 2004

Država / območje	Novi TNI	Stare TNI	Ostale TNI	Skupaj	Delež (v %)
DRŽAVE NEKDANJE JUGOSLAVIJE	705	290	581	1.576	73,5
Hrvaška	299	140	460	899	42,0
SČG	208	75	71	354	16,5
BiH	144	49	38	231	10,8
Makedonija	54	26	12	92	4,3
DRŽAVE EVROPSKE UNIJE (EU-25)	197	122	30	349	16,3
STARE ČLANICE EU (EU-15)	134	97	20	251	11,7
NOVINKE V EU (vstopile 1. maja 2004)	63	25	10	98	4,6
OSTALE DRŽAVE	123	57	38	218	10,2
Skupaj	1.025	469	649	2.143	100,0

Opombe: Nove TNI so naložbe rezidentov v tujini, kjer so rezidenti ustanovitelji oziroma soustanovitelji podjetja. Stare TNI so naložbe slovenskih rezidentov v tujini, kjer rezidenti niso ustanovitelji. Ostale TNI so naložbe v nepremičnine, podružnice, zunajbilančne naložbe ali naložbe v podjetja v stečaju. Podatki za leto 2005 še niso objavljeni. Med ostalimi državami so države po svetu, ki niso članice EU (EU-25) in niso bile del nekdanje Jugoslavije.

Vir: BS; lastni izračun.

Povprečna slovenska izhodna TNI na območju nekdanje Jugoslavije znaša 812 tisoč evrov (Tabela 19), medtem ko je slovenska izhodna TNI na območju EU-15 višja za 140 odstotkov. Med državami nekdanje skupne države pa so v povprečju najmanjše slovenske izhodne TNI na Hrvaškem (755 tisoč evrov), kjer pa jih je, kot smo videli v Tabeli 17, največ.

Tabela 19: Število slovenskih izhodnih TNI (prvo koleno) po državah prejemnicah konec leta 2004

Država / območje	Povprečna vrednost izhodne TNI (v tisoč EUR)
STARE ČLANICE EU (EU-15)	1.952
DRŽAVE EVROPSKE UNIJE (EU-25)	1.948
NOVINKE V EU (vstopile 1. maja 2004)	1.938
OSTALE DRŽAVE	1.247
DRŽAVE NEKDANJE JUGOSLAVIJE	812
Makedonija	1.000
BiH	939
SČG	825
Hrvaška	755
Skupaj	1.042

Opomba: Med ostalimi državami so države po svetu, ki niso članice EU (EU-25) in niso bile del nekdanje Jugoslavije.

Vir: Tabeli 17 in 18; lastni izračun.

Tabela 20 kaže, da je več kot dve tretjini slovenskih podjetij z izhodnimi TNI, do konca leta 2004 usmerilo svoje investicije na območje nekdanje skupne države. Tam jih je bilo takrat 1.192, kar je več kot trikrat več v primerjavi s številom podjetij v EU-25.

Tabela 20: Število slovenskih podjetij z izhodnimi TNI konec leta 2004 (prvo koleno)

Država / območje	Število	Delež (v %)
DRŽAVE NEKDANJE JUGOSLAVIJE	1.192	67,5
Hrvaška	621	35,2
SČG	287	16,3
BiH	203	11,5
Makedonija	81	4,6
DRŽAVE EVROPSKE UNIJE (EU-25)	354	20,0
STARE ČLANICE EU (EU-15)	248	14,0
NOVINKE V EU (vstopile 1. maja 2004)	106	6,0
OSTALE DRŽAVE	220	12,5
Skupaj	1.766	100,0

Opombe: Posamezno podjetje ima lahko TNI v več državah oziroma območjih in je pri vsaki državi oziroma območju šteto posebej. Podatki za leto 2005 še niso objavljeni. Med ostalimi državami so države po svetu, ki niso članice EU (EU-25) in niso bile del nekdanje Jugoslavije.

Vir: BS; lastni izračun.

3.3.2.2. Vpliv slovenskih zunanjih TNI na blagovno menjavo

Izhodne TNI imajo močan neposreden vpliv na mednarodno trgovino predvsem z znotrajpodjetniško menjavo med matičnim podjetjem in podružnicami v tujini (Zajc, 2001, str. 80). Z izhodnimi TNI prihaja do dileme substitucije ali komplementarnosti izvoza. Pri slovenskih neposrednih naložbah v tujini je vse bolj opazen njihov proizvodni značaj, ki nadomešča pretekli izvoz s prodajami prek podružnic na lokalnih trgih. Če se bo ta trend nadaljeval, je pričakovati manjšo dinamiko celotnega slovenskega izvoza, kot smo bili vajeni zadnja leta, predvsem na območje nekdanje Jugoslavije (Pavlič Damijan et al., 2003, str. 460).

Tako velika intenzivnost slovenskih izhodnih TNI na območje nekdanje Jugoslavije je lahko na dolgi rok zaskrbljujoča za blagovno menjavo Slovenije s tem območjem. Vse več slovenskih družb ima tam vsaj del svoje proizvodnje, nekatere pa so tja preselile celotno proizvodnjo. To pa prispeva k relativnemu zmanjševanju slovenskega izvoza na te trge, gledano kot delež blagovne menjave. Obenem se v Sloveniji povečuje uvoz iz teh trgov, hkrati pa zmanjšuje zunanjetrgovinski presežek, ki ga beležimo v trgovini s temi državami. To potrjuje tudi Glažar (2004, str. 62), ki je dokazal, da na daljši rok izhodne TNI v nekdanjo Jugoslavijo v povprečju nadomestijo slovenski izvoz.

S prevzemi podjetij na tujem oziroma odpiranjem proizvodnje pa se, poleg povečanega trgovanja med slovenskimi družbami in njenimi družbami na območju nekdanje Jugoslavije, lahko posredno ali neposredno krepi proizvodnjo v drugih tamkajšnjih podjetjih. To prispeva k zmanjševanju njihove nezaposlenosti, povečanju konkurenčnosti tamkajšnjih gospodarstev, krepitvi njihovega izvoza in zmanjševanju njihovega visokega plačilnobilančnega primanjkljaja.

4. OKVIRJI TRGOVINE Z DRŽAVAMI NEKADNJE JUGOSLAVIJE

S sklepanjem bilateralnih ali multilateralnih gospodarskih sporazumov o trgovinski liberalizaciji, se praviloma povečuje blagovna menjava med državama oziroma državami podpisnicami. Tvrstni sporazumi obenem zagotavljajo večje priložnosti za izkoriščanje ekonomij obsega, dvigujejo konkurenco ter zmanjšujejo poslovno tveganje na teh področjih, ki pa ponavadi odvrta poslovneže pri širitvi poslovanja v tujino.

4.1. PRED VSTOPOM V EVROPSKO UNIJO

4.1.1. Sporazumi, ki jih je podpisala Slovenija

Sporazume, ki jih je podpisala Slovenija z drugimi državami, lahko razdelimo v pet skupin glede na področja, ki jih sporazumi urejajo (Kumar et al., 2002, poglavje 3.4.1):

1. sporazumi o vzajemnem vzpodbujanju in zaščiti vlaganj,
2. sporazumi, ki urejajo cestni, pomorski, železniški in zračni promet,
3. sporazumi o izogibanju dvojnega obdavčevanja pri davku na dohodek in premoženje,
4. sporazumi o prosti trgovini in
5. sporazumi o trgovinskem in gospodarskem sodelovanju.

Slovenija je pred vstopom v EU imela sklenjene prostotrgovinske sporazume s 33 državami. Poleg pridružitvenega sporazuma z EU, je bila Slovenija članica srednjeevropske prostotrgovinske zveze CEFTA ter imela sporazum z evropsko prostotrgovinsko zvezo EFTA. Članice Cefta so bile pred vstopom Slovenije v EU še Hrvaška, Madžarska, Češka, Slovaška, Poljska, Romunija in Bolgarija, članice Efte pa so Švica, Norveška, Liechtenstein in Islandija. Slovenija je imela prostotrgovinske sporazume sklenjene tudi z Makedonijo in BiH, baltskimi državami – Litvo, Latvijo in Estonijo-, ter s Turčijo in Izraelom.

4.1.2. Sporazumi, ki jih je Slovenija podpisala z državami nekdanje Jugoslavije

4.1.2.1. Hrvaška

Slovenija je s Hrvaško leta 1997 podpisala sporazum o prosti trgovini, ki pa je prenehal veljati s pristopom Hrvaške k Cefti marca 2003. Takrat se za Slovenijo pogoji trgovanja s Hrvaško niso bistveno spremenili, saj so bile za industrijske izdelke carinske dajatve obojestransko odpravljena že leta 2001, za kmetijsko-živilske izdelke pa je sporazum uvedel le majhne spremembe.

4.1.2.2. Bosna in Hercegovina

Prostotrgovinski sporazum med Slovenijo in BiH se je izvajal od januarja 2002. Bil je asimetrične narave - Slovenija je namreč odpravila vse carinske dajatve za uvoz industrijskih izdelkov in kmetijskih pridelkov z izvorom iz BiH. BiH pa je postopoma zniževala carinske dajatve, vendar jih do vstopa Slovenije v EU v skladu s sklenjenim sporazumom, še ni v celoti odpravila. Leta 2004, ko je Slovenija vstopila v EU, so bile carinske dajatve znižane na 30 odstotkov osnovne carinske stopnje.

4.1.2.3. Srbija in Črna gora

SČG in Slovenija nista podpisali sporazuma o prosti trgovini, kar je predvsem posledica poznega gospodarskega odpiranja SČG, zaradi dolgotrajnega režima Slobodana Miloševića in že omenjenih gospodarskih posledic njegovega vladanja. Blagovna menjava med Slovenijo in SČG je pred vstopom Slovenije v EU, potekala v skladu s carinskima tarifama obeh držav.

4.1.2.4. Makedonija

Slovenija je z Makedonijo julija 1996 podpisala prostotrgovinski sporazum, ki je začel veljati septembra 1996. Medtem ko je sporazum določal, da se letno oblikuje seznam koncesij za kmetijske izdelke, pa je bil sporazum za industrijske izdelke asimetričen, v korist Makedonije. Slovenija je tako popolnoma sprostila uvoz industrijskih izdelkov z makedonskim izvorom, Makedonija pa je odpravila carinske dajatve zgolj za nekatere industrijske izdelke. Za bolj občutljive industrijske izdelke je Makedonija carinske dajatve postopno zmanjševala do januarja 2000, ko jih je v celoti odpravila.

4.2. PO VSTOPU V EVROPSKO UNIJO

4.2.1. Prevzem skupne trgovinske politike Evropske unije

Po vstopu Slovenija v EU 1. maja 2004, je Slovenija prevzela zunanjetrgovinsko politiko EU, slovenska zunanja trgovina z EU pa je postala notranja trgovina. Odpravljene so bile vse carinske in necarinske ovire v medsebojnem trgovanju z državami članicami EU in sprejeta skupna carinska tarifa EU. Slovenija je obenem sprejela vse sporazume, ki jih je EU imela sklenjene z drugimi državami ali mednarodnimi organizacijami.

Z vstopom v EU je morala Slovenija odpovedati tudi vse svoje do tedaj sklenjene preferencialne sporazume. Izvozniki so se najbolj bali prekinitve prostotrgovinskih sporazumov z Makedonijo, Hrvaško in BiH. Prenehal je veljati tudi slovenski sporazum s Cefto, ki je po vstopu novink v EU, ostala le s tremi članicami - Bolgarijo, Romunijo in Hrvaško. Odpovedati je bilo treba tudi sporazum z državami članicami Efte, ki združuje Švico, Norveško, Liechtenstein in Islandijo, pa tudi sporazuma s Turčijo in Izraelom.

4.2.2. Sporazumi Evropske unije z državami nekdanje Jugoslavije

Slovenija je z vstopom v EU prevzela TUDI določila stabilizacijsko-pridružitvenega sporazuma med EU in državami zahodnega Balkana, ki ureja njihov medsebojni odnos. Ta, poleg mirovne stabilizacije v regiji, finančne pomoči in približevanja določilom EU, opredeljuje postopno vzpostavljanje proste trgovine med državo podpisnico in EU, pri čemer je prva v privilegiranem položaju. EU namreč v skladu z omenjenim sporazumom odpravi carinske dajatve za industrijske izdelke s poreklom iz države podpisnice, ta pa to stori v času, predvidenim s sporazumom, ki se od države do države razlikuje. Od držav zahodnega Balkana sta stabilizacijsko-pridružitveni sporazum za zdaj podpisali le Hrvaška in Makedonija, najbliže podpisu pa je Albanija.

EU privilegira države zahodnega Balkana tudi brez sklenjenega stabilizacijsko-pridružitvenega sporazuma. Leta 2000 je EU zanje uvedla avtonomne trgovinske ukrepe, s katerimi je enostransko odprla svoj trg za večino izdelkov s poreklom iz

držav zahodnega Balkana, za katere ni bilo carinskih omejitev. Izjeme so mlada govedina, vino, nekateri ribiški izdelki, sladkor in tekstilni izdelki, ki so omejeni s kvotami. Z omenjenimi ukrepi želi EU državam zahodnega Balkana pomagati pri zmanjšanju njihovega zunanjetrgovinskega primanjkljaja oziroma povečanju njihovega izvoza, saj imajo tamkajšnje države velike plačilnobilančne težave¹⁸. Tem državam primanjkuje tudi konkurenčnih proizvodov za zunanje trge. Veljavnost uredbe o avtonomnih trgovinskih ukrepih je bila sprva načrtovana do konca leta 2005. Ker stabilizacijsko-pridružitveni sporazum še ni bil sklenjen z vsemi državami zahodnega Balkana, je njena veljavnost podaljšana do konca leta 2010.

Vendar pa državam na zahodnem Balkanu ne uspeva bolje izkoriščati možnosti, ki jim jih ponujajo asimetrični sporazumi z EU, za kar sta glavna razloga omejenost proizvodnih zmogljivosti ter težave z doseganjem različnih standardov kakovosti, ki veljajo za uvoz v države EU (Mrak, 2005, str. 278).

4.2.2.1. Hrvaška

Stabilizacijsko-pridružitveni sporazum med Hrvaško in EU je bil podpisan oktobra 2001, veljati je začel februarja 2005, vendar se je kot začasni sporazum za trgovino uporabljal že od januarja 2002. Sporazum predvideva vzpostavitev območja proste trgovine v šestletnem prehodnem obdobju. EU je s sporazumom odpravila carinske dajatve za industrijske izdelke s hrvaškim poreklom, medtem ko ta za industrijske izdelke po izvoru iz EU trg postopno odpira. Za nekatere so že v celoti odpravljene carinske dajatve, denimo tudi za tekstilne izdelke, za katere so bile carinske dajatve ukinjene z januarjem 2006. Vse ostale carinske dajatve za industrijske izdelke bodo ukinjene z januarjem 2007. To pa ne velja za kmetijske izdelke in prehranske izdelke, za katere še vedno velja sistem kvot.

Hrvaška je za članstvo v EU zaprosila februarja 2003. Junija 2004 je dobila status države kandidatke za vstop v EU, pogajanja pa je začela oktobra 2005, kmalu po tem ko je haaškemu sodišču za vojne zločine izročila generala Anteja Gotovino. Ta je bil eden od pogojev za začetek pogajanj z EU in razlog, da se niso začela že pol leta pred tem.

4.2.2.2. Bosna in Hercegovina

BiH še ni podpisala stabilizacijsko-pridružitvenega sporazuma z EU, je pa začela pogajanja o sklenitvi omenjenega sporazuma. Začetek pogajanj je bil večkrat prestavljen zaradi pogostih notranjepolitičnih sporov med Federacijo BiH in Republiko srbsko. Predvideno prehodno obdobje do popolne ukinitve carinskih dajatev naj bi trajalo osem let.

¹⁸ Glej poglavje 2.2 (Države nekdanje Jugoslavije).

4.2.2.3. Srbija in Črna gora

SČG (tako kot BiH) še ni podpisala stabilizacijsko-pridružitvenega sporazuma. Pogajanja za sklenitev je sicer oktobra 2005 začela, vendar so bili ti maja 2006 začasno prekinjeni. EU namreč očita SČG nesodelovanje s Haaškim sodiščem za vojne zločine na področju nekdanje Jugoslavije in zahteva od srbskih oblasti izročitev Ratka Mladića, generala vojske Republike srbske. Srbske oblasti naj bi namreč vedele, kje se Mladić skriva.

Pogajanja za sklenitev omenjenega sporazuma potekajo ločeno med EU in Srbijo ter EU in Črno goro, predvideva pa se sedemletno prehodno obdobje do popolne ukinitve carinskih dajatev.

4.2.2.4. Makedonija

Makedonija je z EU aprila 2001 podpisala stabilizacijsko-pridružitveni sporazum, in sicer kot prva država v regiji. Sporazum je začel veljati maja 2004, začasno pa se je uporabljal od junija 2001. Namen sporazuma je postopno vzpostaviti območje proste trgovine med EU in Makedonijo v prehodnem obdobju, ki naj bi trajalo največ deset let od januarja 2011. EU je s podpisom sporazuma odpravila vse carinske dajatve ter količinske omejitve pri uvozu makedonskih izdelkov. Letos so se denimo s sporazumom nekatere carinske stopnje za industrijske izdelke iz EU znižale na polovico osnovne carinske stopnje, druge pa na 70 odstotkov osnovne carinske stopnje, medtem ko letošnja carinska stopnja za tekstilne izdelke iz EU znaša 42 odstotkov osnovne carinske stopnje. Kot zadnje bodo v celoti prenehale veljati carinske dajatve za tekstilne izdelke in oblačila.

Makedonija je marca 2004 vložila prošnjo za vstop v EU, status kandidatke pa dobila decembra 2005. Marca 2006 je postala članica Cefta.

4.2.2.5. Spodbujanje ustanovitve prostotrgovinskega območja na meji z EU

Stabilizacijski proces regije na robu EU predvideva tudi vzpostavitev prostotrgovinskega območja med državami jugovzhodne Evrope. Gre za nadgradnjo stabilizacijsko-pridružitvenega sporazuma. EU Tako spodbuja nastanek proste trgovine med državami v regiji, ki poleg držav zahodnega Balkana vključuje še Romunijo, Bolgarijo in Moldavijo. Te so se s podpisom sporazuma leta 2001 zavezale k sklenitvi medsebojnih sporazumov o prosti trgovini. Med njimi je bilo sklenjenih že veliko bilateralnih sporazumov, vendar pa je postopek njihove ratifikacije zelo počasen. Zato so maja letos omenjene države začele uradna pogajanja za sklenitev enotnega prostotrgovinskega sporazuma za celo regijo, na pobudo Hrvaške pa bodo pristopile k srednjeevropskemu prostotrgovinskemu sporazumu Cefta. Nanj namreč gledajo kot nekakšno vstopnico za vstop v EU, saj so prek nje vstopile mnoge novinke, med njimi tudi Slovenija.

4.2.3. Učinek vstopa Slovenije v EU na njeno trgovinsko menjavo z državami nekdanje Jugoslavije

V letu 2005 se je v primerjavi z letom prej, ko je sredi leta Slovenija vstopila v EU, nekoliko upočasnila rast slovenske blagovne menjave z državami nekdanje Jugoslavije. V tej izmenjavi smo leta 2005 beležili 14,6-odstotno rast in je bila v primerjavi z rastjo celotne slovenske menjave še zmeraj za tri odstotne točke večja, vendar pa je v primerjavi z rastjo leta 2004 nižja za 3,3 odstotne točke. Omenjena nižja rast slovenske blagovne menjave z državami nekdanje Jugoslavije je predvsem posledica nižje rasti stopnje slovenskega izvoza na to območje. Ta se je v primerjavi z letom 2004 povečal za desetino. To je dve odstotni točki nižja rast od rasti celotnega letanskega slovenskega izvoza ter 4,5 odstotne točke nižja rast v primerjavi s tisto iz leta 2004. Kljub nižjim stopnjam rasti, pa je delež slovenske menjave z državami nekdanje Jugoslavije v celotni slovenski menjavi lani v primerjavi z letom 2004 zrasel za 0,4 odstotne točke na 11,7 odstotka. V nadaljevanju si pogledjmo kakšne posledice je pustil vstop Slovenije v EU na menjavo s posameznimi državami nekdanje Jugoslavije.

4.2.3.1. Hrvaška

Srednjeevropski sporazum o prosti trgovini, ki je urejal trgovino med Hrvaško in Slovenijo pred njenim vstopom v EU, je bil za Slovenijo nekoliko ugodnejši kot stabilizacijsko-pridružitveni sporazum med EU in Hrvaško. Vendar zaradi precej kratkega prehodnega obdobja negativne posledice zaradi prevzema stabilizacijsko-pridružitvenega sporazuma za Slovenijo niso velike.

To dokazujejo tudi podatki o trgovinski menjavi med Slovenijo in Hrvaško za leto 2005¹⁹, saj Hrvaška z 1,9 milijarde evrov menjave s Slovenijo, ostaja njena najpomembnejša zunanjetrgovinska partnerica izven EU. Trgovina s Hrvaško je lani zrasla za 13,6 odstotka, kar je 4,4 odstotne točke nad povprečno letno rastjo v obdobju med leti 2001 in 2005, in dve odstotni točki več kot se je leta 2005 povečala slovenska zunanjetrgovinska menjava v celoti²⁰. Lani se je za 17,7 odstotka povečal uvoz hrvaškega blaga in storitev, izvoz pa je bil večji za 11,8 odstotka. Kljub relativno višji rasti uvoza pa je bila absolutna rast vrednosti izvoza dejansko za dobro polovico višja od absolutne rasti vrednosti uvoza.

4.2.3.2. Bosna in Hercegovina

Z vstopom Slovenije v EU je prenehal veljati sporazum o prosti trgovini med Slovenijo in BiH. Slovenski izvozniki se od takrat spet soočajo s carinskimi dajatvami pri izvozu v BiH. Bolj kot izvoz industrijskih izdelkov je problematičen izvoz kmetijskih izdelkov in prehranskih izdelkov, saj BiH pri mnogih poleg carinske stopnje uporablja še posebno uvozno dajatev.

¹⁹ Glej Prilogo 4 (Trgovinska menjava Slovenije s Hrvaško).

²⁰ Glej poglavje 3.2 (Zunanjetrgovinska menjava).

Kljub slabšim sporazumom pa je trgovinska menjava Slovenije z BiH leta 2005 nadaljevala podobno rast kot jo je imela Slovenija s svetom, in je znašala 721 milijonov evrov²¹. Medtem ko je ta lani zrasla za 11,6 odstotka, je v menjavi z BiH beleženo za sedem desetink odstotka višjo rast. Ta je bila bolj posledica 35-odstotnega povečanja uvoza kot 5-odstotnega povečanja izvoza (leto prej 4,1 odstotka). Sicer pa je menjava z BiH med leti 2001 in 2005 v povprečju letno rasla za 9 odstotkov, naša celotna menjava pa za 8,6 odstotka.

4.2.3.3. Srbija in Črna gora

Čeprav SČG ni imela sklenjenih prostotrgovinskih sporazumov s Slovenijo, blagovna menjava Slovenije s SČG skokovito narašča, kar je predvsem posledica še nedavnega odprtja trga SČG.

Blagovna menjava Slovenije s SČG je lani zrasla za četrtno, na 710 milijonov evrov, med leti 2001 in 2005 pa se je na leto povečevala po 23,3-odstotni stopnji²². Medtem ko se je menjava s SČG od leta 2001 povečala za 125,4 odstotka, se je izvoz v tem obdobju skoraj podvojil, uvoz pa se je povečal za 265 odstotkov. Lani se je izvoz Slovenije v SČG povečal za 15 odstotkov, uvoz pa za 65,3 odstotka, vendar pa je bila lanska rast uvoza absolutno le za 7,7 odstotka višja od absolutne rasti takratnega našega izvoza v SČG.

4.2.3.4. Makedonija

Z vstopom Slovenije v EU je prenehal veljati prostotrgovinski sporazum med Slovenijo in Makedonijo. Slovenija je tako prevzela določbe stabilizacijsko-pridružitvenega sporazuma med EU in Makedonijo, ki pa je manj ugoden. Prehodno obdobje do odprave asimetričnih carinskih dajatev s strani Makedonije bo trajalo do konca leta 2010, kar je štiri leta dlje, kot preneha prehodno obdobje za Hrvaško. Carinske dajatve se sicer postopoma odpravljajo, vendar pa bo uvoz nekaterih skupin izdelkov iz Makedonije v EU do takrat še obremenjen s carinskimi dajatvami.

Blagovna menjava Slovenije z Makedonijo se je tako leta 2005 zmanjšala za 1,2 odstotka (leto prej se je povečala za 0,7 odstotka) in je znašala 163 milijonov evrov²³. Slovenski izvoz v Makedonijo se je zmanjšal za 3,7 odstotka, uvoz pa povečal za 12,4 odstotka oziroma za 3,2 milijona evrov. Blagovna menjava z Makedonijo se je v obdobju med leti 2001 in 2005 zmanjševala po 1,2 odstotka na leto in je med nekdanjimi državami Jugoslavije še najmanjša, kar pa se utegne v prihodnje spremeniti²⁴.

²¹ Glej Prilogo 5 (Trgovinska menjava Slovenije z BiH).

²² Glej Prilogo 6 (Trgovinska menjava Slovenije s SCG).

²³ Glej Prilogo 7 (Trgovinska menjava Slovenije z Makedonijo).

²⁴ Glej Poglavlje 5.6 (Poslovanje slovenskih podjetij v Makedoniji).

4.2.4. Trgovanje EU z državami nekdanje Jugoslavije

Evropski uniji področje nekdanje Jugoslavije (brez Slovenije) v medsebojni blagovni menjavi ni tako pomemben kot Sloveniji. To območje se v razvrstitvi največjih trgovinskih partneric EU-25 uvršča na 21. mesto, med katerimi EU-25 s prvimi šestimi (ZDA, Kitajska, Rusija, Švica, Japonska in Norveška) opravi dobro polovico svoje menjave. Med državami nekdanje SFRJ sta med prvimi 50 trgovinskimi partnericami EU-25 le Hrvaška na 31. mestu in SČG na 47. mestu.

Menjava EU-25 z državami nekdanje Jugoslavije je leta 2005 (Tabela 21) znašala 26,3 milijarde evrov oziroma 1,2 odstotka celotne menjave EU. Ta se je tako lani v primerjavi z deležem leta 2004 zmanjšala za 0,2 odstotne točke. Namen EU, da z avtonomnimi trgovinskimi ukrepi in s stabilizacijsko-pridružitvenimi sporazumi poveča izvoz držav nekdanje Jugoslavije v EU in zmanjša njihov zunanjetrgovinski primanjkljaj, se deloma uresničuje. Njihov izvoz na območje EU-25 se je v zadnjih treh letih od leta 2002 povečal za 2,2 milijarde evrov na 8,1 milijarde evrov oziroma za 38,1 odstotka. V istem obdobju pa se je uvoz blaga držav nekdanje Jugoslavije iz držav EU-25 povečal za 2,4 milijarde evrov, na 18,1 milijarde evrov oziroma za 15,4 odstotka. EU-25 je tako lani ustvarila 10 milijard evrov presežka v blagovni menjavi z državami nekdanje Jugoslavije oziroma 222,3-odstotno pokritost uvoza z izvozom.

Tabela 21: Blagovna menjava EU-25 z državami nekdanje Jugoslavije od leta 2002 do 2005

	2002	2003	2004	2005
Izvoz (v milijardah EUR)	15,7	17,3	19,6	18,1
Uvoz (v milijardah EUR)	5,9	7,0	8,2	8,1
Blagovna menjava (v milijardah EUR)	21,6	24,3	27,8	26,3
Pokritost uvoza z izvozom (v %)	265,6	248,4	237,7	222,3
Delež v celotni blagovni menjavi EU-25 (v %)	1,2	1,3	1,4	1,2

Vir: Eurostat; lastni izračun.

Kot kaže Tabela 22, je več kot osmino oziroma 13,3 odstotka blagovne menjave EU-25 s preostalimi državami nekdanje Jugoslavije lani ustvarila Slovenija. To je največ v zadnjih štirih letih, saj se je omenjeni delež od leta 2002 povečal za 1,6 odstotne točke. Slovenska menjava z državami nekdanje Jugoslavije se krepi in je leta 2005 dosegla 11,7-odstotni delež celotne slovenske menjave. To pa je največ od leta 2001. Omenjen delež predstavlja 45,9 odstotka »prave« zunanjetrgovinske menjave Slovenije, torej menjave izven EU.

Tabela 22: Delež Slovenije v menjavi EU-25 z državami nekdanje Jugoslavije od leta 2002 do 2005

	2002	2003	2004	2005
Delež Slovenije v menjavi EU-25 z državami nekdanje Jugoslavije (v %)	11,7	10,7	11,0	13,3
Delež celotne menjave Slovenije z državami nekdanje Jugoslavije (v %)	11,2	11,0	11,3	11,7

Vir: Eurostat; SURS; lastni izračun.

5. POSLOVANJE SLOVENSКИH PODJETIJ NA TRGIH NEKDANJE JUGOSLAVIJE

Podjetja v svojem poslovanju običajno sledijo petim ciljem (Mramor, 2000, str. 15): maksimiranju dobička, prodaje in tržnega deleža, preživetju ter doseganju zadovoljive ravni dobičkov. Da bi sledili tem ciljem oziroma da bi dosegli boljše poslovne rezultate, pa podjetja širijo svoje poslovanje tudi v tujino. S tem namenom so širila svoje poslovanje tudi slovenska podjetja na trge nekdanje Jugoslavije, kjer deluje več kot tisoč slovenskih podjetij. Vsaka oživitev pa je na teh trgih v mnogih podjetjih zaradi majhne proizvodnje in tudi majhnega izvoza močno zaželeno. Tako, kot so naložbe slovenskih podjetij v državah nekdanje Jugoslavije pomembne za uspešnost njihovih reform, je trg nekdanje Jugoslavije pomemben za slovenska podjetja (Prašnikar, Cirman, Domadenik, 2001, str. 176).

V tretjem poglavju smo govorili o dveh pristopih, ki jih slovenska podjetja uporabljajo za vstop na trge nekdanje Jugoslavije – trgovinski in naložbeni. V nadaljevanju predstavljamo bolj podrobne načine obeh pristopov, ki jih pri širjenju poslovanja in osvajanju trgov nekdanje Jugoslavije uporabljajo slovenska podjetja. Obenem navajamo slovenska podjetja, ki so uporabila katerega izmed navedenih načinov:

1. Širitev poslovanja - npr. Mobitel je Telekomu Srbija prodal zasnovano multimedijnega portala Planet.
2. Širitev poslovanja prek ustanovljenih podružnic oziroma hčerinskih družb - npr. informacijska družba Halcom Informatika prek svojih beograjske in sarajevske družbe opremlja z elektronskim bančništvom več bank na področju nekdanje Jugoslavije.
3. Širitev poslovanja prek povrnjenih nepremičnin iz časa nekdanje Jugoslavije - npr. Alpina je v Srbiji dobila nazaj prodajalne.
4. Širitev franšizne prodajne mreže - npr. Merkur in Lesnina na Hrvaškem.
5. Prevzem lokalne družbe - npr. Nova ljubljanska banka je prevzela makedonsko Tutunsko banko - ali lokalnega proizvajalca, s čimer pridobijo status lokalnega proizvajalca - npr. Helios je prevzel hrvaško družbo za proizvodnjo barv in maziv Chromos.
6. Prevzem posnemovalca - Droga Kolinska je prevzela družbo Slovin Jugokokta v Makedoniji, ki je veljala za največjega plagiatorja cockte in jupija na Balkanu.
7. Širitev proizvodnje - npr. Jub je v Šimanovcih v Srbiji zgradil proizvodni obrat.

8. Selitev dela proizvodnje - npr. Droga Kolinska je v Makedonijo preselila proizvodnjo enega izmed svojih izdelkov – viki kreme.
9. Selitev celotne proizvodnje - npr. mariborska Vesna je ukinila proizvodnjo v Sloveniji in preselila v družbo SAP akumulatori v Probištip v Makedoniji.
10. Portfeljska naložba družbe - npr. holding Aktiva ima že več let skoraj tretjinski delež v srbskemu farmacevtu Hemofarm.
11. Skupno potegovanje za tamkajšnje posle - npr. več slovenskih gradbenikov skupaj za gradnjo infrastrukture v Črni gori.
12. Združevanje z lokalnimi družbami za bolj odločen nastop v regiji - npr. prehrabna proizvajalca Droga Kolinska in beograjski Grand Prom.
13. Potegovanje z lokalnimi družbami za izvedbo tamkajšnjega posla - npr. Elan Inventa je kot podizvajalec sodeloval pri opremi dvorane Beogradska Arena.
14. Nabava surovin, polizdelkov ali končnih izdelkov pri lokalnih proizvajalcih - npr. izdelke z blagovno znamko Tuš dela za Engrotuš prilepska Vitaminka.
15. Vstop tujcev zunaj območja nekdanje Jugoslavije na te trge prek svojih podružnic ali hčerinskih družb v Sloveniji oziroma slovenskih partnerjev - npr. avstrijski S&T je prek hčerinskega podjetja v Sloveniji S&T Hermes Plus odprl podružnice v vseh državah nekdanje Jugoslavije.
16. Širitev licenc tujih podjetij na druge trge – npr. Dom Trgovina, ki v Sloveniji zastopa nemško trgovsko verigo Müller, vodi takšno verigo trgovin tudi na Hrvaškem.

Slovenska podjetja so najprej širila proizvodnjo na Hrvaško, nato v BiH, v zadnjih letih pa precej intenzivno v Srbijo, nekaj pa tudi v Makedonijo. Medtem ko je na Hrvaškem največ slovenskih trgovskih družb, te v zadnjih letih osvajajo tudi BiH in Srbijo, načrtujejo pa povečanje tržnih deležev na vseh trgih nekdanje Jugoslavije.

V zadnjih letih je mogoče opaziti, da se vse več slovenskih družb odloča za prevzemanje podjetij v Srbiji, medtem ko je za ostale države nekdanje Jugoslavije značilno predvsem vstop slovenskih podjetij na trg oziroma sklepanje poslov na teh trgih.

V nadaljevanju sledijo še nekatere druge aktivnosti slovenskih družb na trgih nekdanje Jugoslavije²⁵, na katerih pa je po skupni vrednosti vlaganj med slovenskimi družbami največja skupina Mercator. Ta ima na Hrvaškem, v BiH in Srbiji 178 trgovin in trgovskih centrov, na območju nekdanje Jugoslavije (zunaj Slovenije) pa so doslej vložili 281,6 milijona evrov²⁶. Skupina Mercator, ki se pripravlja tudi na vstop v Makedonijo in Črno goro, želi na vseh trgih nekdanje Jugoslavije postati vsaj drugi največji trgovec.

5.1. HRVAŠKA

Skupina Krka ima v Jastrebarskem na Hrvaškem proizvodno-distribucijski center in delež v hrvaškem farmacevtu Medika. Pivovarna Laško ima v lasti splitsko Jadransko

²⁵ Vir: Baza slovenskih naložb in poslov na področju nekdanje Jugoslavije, ki sem jo pripravil na osnovi objav na spletnih straneh časnika Finance (<http://www.finance-on.net>).

²⁶ Vir: Odnosi z javnostmi družbe Mercator, d. d., 25. maja 2006.

pivovaro, Perutnina Ptuj ima proizvodni obrat Pipo Čakovec, Belinka pa je kupila največjega hrvaškega proizvajalca lepil Metakem. Tim Laško je prevzelo zagrebško družbo Okipor, kjer ima proizvodnjo, Mlinotest proizvaja v prevzeti družbi Žitoproizvod. Intereuropa ima več skladiščnih prostorov in logističnih centrov in distribucijski center, tega pa ima tudi Gorenje. Cimos ima na Hrvaškem več proizvodnih obratov, enako tudi skupina Prevent, ki je tako kot Primorje in SCT sodelovala pri gradnji manjših odsekov hrvaških avtocest.

Trgovske skupine Merkur, Lesnina in Mercator imajo na Hrvaškem več trgovskih centrov, Autocommerce pa več avtomobilskih salonov. Zavarovalnica Triglav ima v lasti Triglav osiguranje, Terme Olimia so kupile Tuheljske toplice v Zagroju, Istrabenz pa opatijski Grand hotel Adriatic. Na Hrvaškem delujejo tudi hčerinske družbe slovenskih borznoposredniških hiš Ilirika, ki upravlja z investicijskim skladom Ilirika JIE, in KD, ki upravlja vzajemne sklade KD Adria Bond, KD Victoria in KD Balanced.

Skupina Mercator, ki je prevzela hrvaško trgovsko verigo Sloboda in Erino trgovsko mrežo na Hrvaškem, bo še odpirala trgovske centre. Čeprav je skupina Engrotuš prodala edini tamkajšnji center, ki ga je imela na Reki, načrtuje svojo širitev na Hrvaškem s trgovinami Vele, ki so del omenjene skupine. Skupina Merkur načrtuje otvoritev več franšiznih trgovin, skupina Petrol, ki ima 18 bencinskih servisov in skladišče, pa otvoritev novih. Na hrvaški trg želi vstopiti tudi Halcom Informatika, družba Smelt - Umag, ki se ukvarja z gradnjo nepremičnin pa bo na hrvaški obali zgradila dve apartmajski naselji.

5.2. BOSNA IN HERCEGOVINA

Skupina Prevent je v BiH solastnica podjetja Volkswagen Sarajevo. Z italijanskim podjetjem GBR je v mestu Visoko zgradila tovarno usnjenih avtomobilskih prevlek, s skupino Ilirika pa je ustanovila družbo za upravljanje Blago. Ta upravlja z investicijskim skladom Prevent invest, medtem ko povezani družbi skupine KD upravljata z investicijskima skladoma Big in Vib. Skupina KD je še solastnica sarajevskega dnevnika Oslobođenje in zavarovalnice Sarajevo Osiguranje. Zavarovalnica Triglav ima v lasti Triglav BH osiguranje, Hit pa je v Sarajevu odprl zabaviščni kompleks Coloseum. Skupina NLB je v BiH kupila Commercebank Sarajevo, Tuzlansko banko ter VB banko in Razvojno banko JIE iz Banjaluke. Prva pokojninska družba in skupina Poteza sta kupili 47 odstotkov Nove banke Bijeljina.

Kapis je v BiH kupil Tvornico kablova iz Tomislavgrada, Gorenje pa ima tam poslovno-skladiščni center in tovarno kuhinjskega pohištva. Alpos je v Prnjavorju odprl proizvodno-skladiščni objekt, Cimos proizvodni obrat v Srebrenici, Livar pa je prevzel banjaluško livarno Jelšingrad-Livnica čelika. V BiH proizvaja tudi Kroj, podjetje Gama, ki je v Mostarju kupilo podjetje za proizvodnjo koles Hekom, pa tudi Ljubljanske mlekarne, ki so prevzele mlekarno Prerada i promet mlijeka iz Tuzle. Intereuropa je kupila Robno transportni centar Sarajevo in povečala zmogljivosti logističnega terminala v Sarajevu, Novoles in Trimo Investments pa sta zgradila prvi pripor v BiH po kriterijih haaškega sodišča. SCT je sodeloval pri gradnji odseka prve bosanske avtoceste

Skupina Istrabenz je zgradila štiri male hidrocentrale in jih želi še več, Turboinštitut pa sodeluje pri gradnji 31 malih hidroelektrarn. Droga Kolinska, ki je del skupine Istrabenz, ima v BiH partnerja, ki zanje polni brezalkoholne pijače, do jeseni leta 2006 pa bo zgradila tudi tovarno paštete v Binježevu pri Sarajevu. Gradila bosta tudi Perutnina Ptuj in Šumi, ki bo tam proizvajal bonbone. Petrol ima v BiH 31 bencinskih servisov in jih načrtuje še več, Mercator pa ima za zdaj pet trgovskih centrov, in bo še odpiral. Svoj pohod na trge BiH je s prvo trgovino v Bihaću začela tudi skupina Engrotuš, načrtuje pa jih 30. Terme Čatež, ki so leta 2005 končale prvo fazo gradnje Term Ilidža (termalni kompleks), morajo dokončati še drugo, ki med drugim vključuje tudi hotel.

5.3. SRBIJA

Droga Kolinska ima v Srbiji polnilnico mineralne vode Palanački kiseljak. Leta 2005 je sklenila tudi partnerstvo z družbo Grand Prom, ki je največja pražarna kave na območju nekdanje Jugoslavije, in skupaj z njo prevzela še konditorsko družbo Soko Štark. Holding Infond je s srbskim partnerjem Pan Beer prevzel Jagodinsko pivaro, skupina Zavarovalnica Triglav pa Kopaonik osiguranje, julija 2006 pa je oddala še nezavezujočo ponudbo za največjo srbsko zavarovalnico DDOR iz Novega Sada. Skupina NLB je prevzela beograjsko Prvo preduzetniško banko (zdaj LHB Beograd) in novosadsko Continental banko, na srbskem trgu pa je ustanovila še sedem hčerinskih družb. Skupina Cimos je kupila livarno Livnica iz Kikinde, v lasti pa ima še dve manjši tovarni – FAM in IMT fabrika otkovaka. Koto je prevzel zrenjaninsko tovarno usnja Toza, Impol pa Valjaonico aluminijuma iz Sevojna, skupina Helios je prevzela Hemijsko industrijo Zvezda iz Gornjega Milanovca. Kolpa je kupila proizvodno podjetje Žarko Zrenjanin, Aero pa družbo Balkan Beograd. Novoline je kupil tovarno hidroizolacijskega materiala Grmeč in večinski delež špedicijske družbe Tranšped Beograd, TIM Laško je kupil podjetje Šidal iz Šida in tja preselili proizvodnjo iz Izolirke. Holding Belinka je prevzel največjega srbskega proizvajalca barv in lakov IBL Duga Holding, šentjurski Alpos pa je v Aleksincu odprl obrat za proizvodnjo cevi Fahop.

Viator & Vektor je kupil družbe Zastava Šped, Tranšped Novi Sad ter Hemofarm Tranšped i špedicija iz Vršca. Livar je kupil Zastavo livnica, Unior pa Zastavo alati. Intereuropa je v Beogradu zgradila nove logistični center s skladiščem, družbe Trimo, Genera, Src.si, IMP Klima pa so sodelovale pri gradnji največje poslovne stavbe v Beogradu – Poslovni centar Ušće. Na sekundarnem trgu kapitala delujejo tudi hčerinske skupin Autocommerce, Ilirika, Publikum ter KD, ki upravlja z vzajemnim skladom Avala.

Gorenje bo oktobra 2006 v Valjevu odprl tovarno hladilnikov, holding Hidria pa bo v Srbiji proizvajal tehnološko zahtevne sisteme za klimatizacijo, gretje in hlajenje ter izdelke iz aluminijevih zlitin za avtomobilsko industrijo. Merkur je odprl trgovski center v Beogradu, načrtuje še enega in franšiznih trgovin. Petrol je v Beogradu en bencinski servis oddal v najem (a ne pod svojo blagovno znamko), že več let pa napoveduje, da jih bo imel še več. Mercator, ki ima v Srbiji tri centre, je 5. julija 2006 sklenil strateško partnerstvo z novosadsko trgovsko družbo MB Rodić. Gre za

največjo slovensko naložbo na tujem doslej, katere vrednost bo znašala med 135 in 170 milijonov evrov. Na srbski trg pa vstopa tudi skupina Engrotuš.

5.4. ČRNA GORA

Skupina NLB je z nakupom in združitvijo Montenegrobanke in Euromarket banke oblikovala največjo črnogorsko banko. Novogoriški Hit je v Miločeru kupil hotel Maestral, Gorenje je v Podgorici zgradil distribucijski center. Skupina Prevent je solastnik gradbenega podjetja Crnagoraput, na črnogorskem trgu pa veliko poslov pridobivajo slovenski gradbinci. Predvsem skupini SCT in Primorje sodelujeta pri gradnji prometne infrastrukture. Na črnogorskem sekundarnem trgu kapitala deluje več slovenskih družb. Skupine KD, Ilirika, Nacionalna finančna družba ter Sivent imajo solastniške deleže v štirih od šestih črnogorskih družbah za upravljanje (Mig, Euroinvest, Trend in Moneta). S petim je upravljala tudi skupina Zavarovalnica Triglav, vendar je sklad HLT prevzela črnogorska družba Provladex, ki je Triglavu onemogočila tudi prevzem Lovćen osiguranja.

Skupina Era, ki je v Podgorici odprla trgovski center, jih v Črni gori načrtuje še 5. Na vstop na črnogorski trg se pripravlja tudi skupina Mercator.

5.5. KOSOVO

Factor banka je na Kosovu četrtinska lastnica banke Kasabank. Fructal ima v Prištini skladišče, Semenarna Ljubljana distribucijsko-prodajni center, Lesnina pa je odpirala franšizne prodajalne. Rudis je sodeloval pri obnovi rudnikov Barz in Miraš pri Prištini, Genera pa je izvedla avtomatizacijo in vodenja skladišča naftnih derivatov za potrebe mednarodnih sil na Kosovu, podjetje MU-REN pa tam izdeluje linije za proizvodnjo betonskih strešnikov.

Era, ki je v Prištini odprla prvi tamkajšnji trgovski center, želi z otvoritvijo dodatnih centrov postati vodilni trgovec.

5.6. MAKEDONIJA

V Makedoniji je velenjska Era solastnica Skopskega Saema, na katerem želi zgraditi trgovsko središče po vzoru na ljubljanski BTC City. Cetis je kupil tiskarno Nove Makedonije, Fructal pa ima tam proizvodnjo sirupov s katero oskrbljuje trge v regiji. Skupina Merkur ima v Skopju trgovski center, Intereuropa pa je zgradila nove logistični terminal. Skupina Helios je skupaj z lokalnim partnerjem ustanovila mešano proizvodno podjetje Helio-Hem in zagnala proizvodnjo. Del skupine NLB je v Makedoniji Tutunska banka, z njo pa tudi hčerinske družbe Tutunska broker, ki je prisopna na sekundarnem trgu kapitala, in hčerinske družbe skupine Ilirika. Skupina NLB je v Makedoniji ustanovila tudi družbo NLB Nov penziski fond za upravljanje s pokojninskimi skladi. Tudi Prva pokojninska družba je skupaj z makedonsko

Komercialno banko, v kateri ima skoraj petodstotni delež, ustanovila pokojninsko družbo.

Skupina Engrotuš bo gradila trgovske centre v 22 makedonskih mestih, Mercator pa v tamkajšnjih večjih mestih, pri čemer bo prvega zgradil na Skopskem Saemu. Hit, ki je solastnik igralnice na Dojranskem jezeru, želi zgraditi hotel z igralnico. Riko bo gradil hidroelektrarno poleg Skopja, Turboinštitut pa sodeluje pri gradnji mreže 20 manjših hidroelektrarn, ki ga financira skupina NLB. V Makedonijo prihaja tudi Šumi, ki bo izdeloval žvečilke.

5.7. NEKATERI SLOVENSKI POSLOVNI NEUSPEHI NA TRGIH NEKDANJE JUGOSLAVIJE

Poleg težav zaradi neurejenih gospodarskih razmer in visokih tveganj²⁷ na trgih nekdanje SFRJ, so slovenske družbe ob svojih napačnih poslovnih odločitvah, občasno naletete tudi na poslovne težave »višje sile«. V njih se pogosto skrivata tudi lokalni patriotizem in protekcionizem. V nadaljevanju navajamo nekatere tovrstne poslovne neuspehe, ki so jih na teh trgih doživele slovenske družbe.

Skupina Mercator se je zaradi lokalnega nasprotovanja in lokalnih zakulisnih igrac umaknila iz boja za nakup srbskega trgovca C Market. Podobno so ravnali tudi v Termah Čatež, ki so se potegovala za hrvaško turistično podjetje Sunčani Hvar. Tudi skupina Viator & Vektor je zaradi protestov lokalnih prevoznikov morala razveljaviti že sklenjeno pogodbo za nakup transportne družbe Promal iz Šibenika. Skupini Zavarovalnica Triglav, ki je dolga leta imela četrtinski delež v črnogorskem Lovćen Osiguranju, so po večmesečnem boju lokalne družbe preprečile prevzem in je ostala tik pod večinskimi lastniškimi pragom. Slovenskemu poslovnežu Blažu Tasevu je makedonska vlada vzela že kupljen rudnik svinca in cinka Sasa iz Kamenice, ker naj bi bilo poreklo njegovega denarja sporno. Slabo leto po prodaji časopisne hiše Nova Makedonija mariborskemu konzorciju Jug storitve je ta šla v likvidacijo. Mariborska družba namreč ni mogla v roku zbrati celotne kupnine, ob tem pa so ugotovili še, da so dolgovi makedonskega podjetja večji, kot so mislili. Natečaj za drugega kosovskega operaterja, na katerem je Mobitel z lokalno družbo Mobikos zmagal, pa je na zahtevo Unmika kosovska vlada zaradi očitkov o nepravilnosti postopka izbire, razveljavila. Še v letu 2006 naj bi bil objavljen in zaključen nov razpis. Zaradi nerešenega vprašanja starih deviznih vlog varčevalcev nekdanje zagrebške podružnice Ljubljanske banke je skupini NLB še vedno prepovedan vstop na hrvaški bančni trg.

5.8. SLOVENSKA ZDRUŽENJA IN PREDSTAVNIŠTVA GOSPODARSTVA NA TUJEM

Interese slovenskega gospodarstva na tujem spremljajo predstavnštva Gospodarske zbornice Slovenije. Ta pridobivajo informacije o lokalnih trgih in jih posredujejo zainteresiranim slovenskim družbam za vstop na te trge. Pomagajo tudi pri

²⁷ Glej poglavje 2.4 (Tveganje)

poslovanju predstavništev slovenskih družb ali njihovih hčerinskih podjetij na trgu, kjer predstavništvo deluje. Zbornica ima v tujini tri predstavništva, vsa na območju nekdanje SFRJ. Tako od februarja 2002 delujeta predstavništvi v Beogradu in Sarajevu, od januarja 2003 pa v Prištini. Drugje skrbijo za navedene naloge posamezniki v slovenskih konzulatih ali veleposlaništvih, neposredno v državah ali v bližnjih državah.

Nadgradnja omenjenega je združevanje podjetij v slovenski lasti na tujem v poslovne klube. Na njihovih srečanjih člani izmenjujejo informacije in izkušnje, sklepajo posle in spoznavajo lokalne predstavnike zakonodajne in izvršne oblasti. Obenem se srečujejo tudi z domačimi gospodarstveniki, ki že poslovno sodelujejo s katerim od članov kluba, ali pa želijo sodelovati. Člani teh klubov se na formalnih in neformalnih sestankih srečujejo večkrat na leto.

Največji tovrstni klub slovenskih družb na tujem je Slovenački poslovni klub v Beogradu, ki ima več kot 200 članov. Podobne klube so v Beogradu ustanovili tudi Avstrijci in Američani, vendar imata kluba precej manj članov. Njihovih podjetij je namreč manj od slovenskih, vendar pa so slovenske naložbe v primerjavi z avstrijskimi ali ameriškimi precej manjše. Slovenski poslovni klub v Zagrebu ima okoli sto članov, slovensko-makedonski poslovni klub, ki je bil ustanovljen decembra 2005 pa združuje okoli 50 članov. Februarja 2006 je zaživel še Slovenski poslovni klub v Sarajevu, ki ima več kot 70 članov.

6. SKLEP

Območje nekdanje Jugoslavije je za internacionalizacijo slovenskega gospodarstva zelo pomemben. Slovenska gospodarska rast in razvoj sta namreč v veliki meri povezani prav z razvojem zunanje trgovine in izhodnih TNI na teh trgih. V državah nekdanj skupnega trga deluje največ slovenskih podjetij oziroma njihovih povezanih družb. Do konca leta 2004 so slovenska podjetja na teh trgih ustvarila 67,5 odstotka vseh izhodnih TNI, poleg tega pa so s tem območjem leta 2005 imela še za 3,5 milijarde evrov blagovne menjave, kar je 11,7 odstotka celotne menjave. Delež, ki iz leta v leto narašča in predstavlja skoraj polovico »prave« slovenske zunanjetrgovinske menjave, saj je z vstopom Slovenije v EU, s katero opravimo tri četrtine naše blagovne menjave, evropski trg tudi slovenski notranji trg.

Slovenska podjetja ohranjajo sorazmerno koncentrirano izvozno in uvozno prisotnost tudi na manjšem številu tujih trgov (Kumar, 2003a, str. 4). Prav zato je pomen trgovine z državami nekdanje Jugoslavije še toliko večji.

Z vstopom v EU smo prevzeli zunanjetrgovinsko politiko EU in carinsko tarifo EU. Ob tem smo se morali odreči tudi nekaterih bolj ugodnih trgovinskih sporazumov, ki smo jih imeli z nekaterimi državami na območju nekdanje Jugoslavije. Vendar tudi to ni omajalo gospodarski pomen tega območja za Slovenijo, ki ga je imelo tudi pred vstopom v EU. Še vedno je to eno redkih območij, s katerimi v blagovni menjavi ustvarjamo presežek. Ta je leta 2005 znašal 141 odstotkov uvoza oziroma 1,45 milijarde evrov. Ob tem ni odveč spomniti, da menjava s trgi nekdanje Jugoslavije iz

leta v leto nadpovprečno narašča. Izjema je Makedonija, vendar se bo v prihodnosti menjava z njo najverjetneje bolj povečevala, saj ima še dosti rezerve. Še bolj pa bo najverjetneje rasla menjava s Srbijo, kamor se v zadnjih letih odpravlja vse več slovenskih podjetnikov.

Z območjem nekdanje Jugoslavije je Slovenija povezana tako geografsko kot zgodovinsko. Po odcepitvi Slovenije (in Hrvaške) leta 1991 so se na tem območju namreč odvijale mnoge vojne in spopadi. Tako so se morali slovenski podjetniki soočiti z izgubo nekdanjega skupnega trga. Za mnoge družbe je bilo to precej boleče, saj so spoznali, da je slovenska proizvodnja precej nekonkurenčna za zahodnoevropske države. Po razpadu države so morali tako znova obnoviti poslovne stike. Pri tem so jim pomagala znanja o lokalnih poslovnih običajih in okolju, pa tudi velik ugled slovenskih podjetij in njihovih blagovnih znamk v času skupne države. Slovenske blagovne znamke imajo še danes večinoma večji ugled od domačih podjetij in blagovnih znamk.

Pri internacionalizaciji slovenskega gospodarstva na območje nekdanje skupne države pa se je zaradi vojn in neurejene zakonodaje, zaradi česa je vladala precejšnja negotovost, precej zapletalo. Negotovost je sicer prisotna še danes, vendar v manjši meri. To pa je najpomembnejši razlog, da se je drugi pristop slovenske internacionalizacije na to področje začel intenzivno uporabljati šele pred leti. Pri prodoru na trge nekdanje Jugoslavije, slovenska podjetja (poleg trgovinskega) v zadnjih letih namreč odločneje uporabljajo tudi investicijski pristop. Na tak način so začela na te trge vlagati šele dobro desetletje po razpadu skupne države, ob tem pa so ga spremljali pomisleki o obujanju združevanja nekdanje skupne države.

Tudi zaradi naštetega je bilo strateško odzivanje države na spodbujanje internacionalizacije slovenskega gospodarstva na trge nekdanje skupne države precej pozno. Slovenija bi lahko na trge nekdanje Jugoslavije vstopala že veliko prej, bolj intenzivno, predvsem pa bolj odločno. Država bi lahko bolj spodbujala podjetniške dejavnosti na tem območju in na splošno v tujini. Morala bi nuditi pomoč pri iskanju poslovnih priložnosti v tujini, finančno pomoč za poslovne priložnosti na tujem, spodbujati slovenske izhodne TNI v izbranih dejavnostih, predvsem pa tistih za katere je prestrukturiranje nujno potrebno in jih subvencije na daljši rok ne ohranijo v zelenem stanju (denimo tekstilna industrija). Obenem bi morala za naložbe na tujem nuditi cenejša posojila in se bolj intenzivno zavzemati k čim prejšnjemu sklepanju trgovinskih sporazumov.

Da je potrebna večja angažiranost države za povečanje slovenskih izhodnih TNI, poudarjata tudi Svetličič in Jakličeva (2001, str. 202), ki pravita, da spodbujati internacionalizacijo, pomeni spodbujati podjetništvo. Ob tem dodajata, da bi država morala bistveno več in bolje informirati, pa tudi za internacionalizacijo pomagati izobraževati zlasti manjša in srednja podjetja.

Pomen območja nekdanje Jugoslavije bi ob naštetem lahko bil torej še večji, če bi bila država v svojih dejanjih bolj pomagala v internacionalizaciji slovenskega gospodarstva, pa tudi, če bi bili slovenski poslovneži od razpada skupne države bolj pogumni in bolj nagnjeni k tveganjem. Z zavlačevanjem je Slovenija izgubljala

konkurenčno prednost pred drugimi tujimi vlagatelji, ki jo je imela v tem, da smo nekoč pripadali tem trgov. Pri tem je treba omeniti predvsem Avstrijce, ki veljajo za največje tuje vlagatelje na območju nekdanje Jugoslavije, tudi v Sloveniji. Poleg njih so prisotni še Italijani, Nemci, Grki, Američani in Nizozemci. Ti so, tako kot slovenski podjetniki in menedžerji, spoznali, da so trgi nekdanje Jugoslavije za širitev njihovega poslovanja pomembni. Med prednosti so denimo tudi manjši stroški dela in ugodni trgovinski sporazumi, ki jih imajo te države s tretjimi državami (recimo SČG z Rusijo), pa tudi velike možnosti za organsko rast teh trgov.

Na območje nekdanje Jugoslavije so slovenske družbe sprva le izvažale, šele kasneje so se v njih začeli odločati za prevzeme in vlaganja na te trge. V zadnjem času pa so aktualne tudi strateške povezave slovenskih podjetij s partnerji iz teh trgov, ki lahko tako odločneje skupaj nastopajo v regiji.

Vse večja proizvodnja na »južnih« trgih vpliva tudi na slovenski izvoz nanje. V blagovni menjavi se izvoz iz leta v leto zmanjšuje, vendar je še precej visok. Leta 2002 je izvoz predstavljal 76 odstotkov slovenske blagovne menjave z državami nekdanje Jugoslavije, uvoz pa 24 odstotkov. Leta 2005 se je delež izvoza zmanjšal na 71 odstotkov, na dolgi rok pa se bo najverjetneje še zmanjševal. S tem se bo zmanjšal tudi zunanjetrgovinski presežek, ki ga ima Slovenija s temi državami in je nujno potreben za zmanjševanje primanjkljaja v slovenski zunanjetrgovinski bilanci. Slovenija bi morala nove možnosti na tretjih trgih, ki jih je dobila z vstopom v EU in prevzemom njene trgovinske politike, denimo azijskih, bolj izkoristiti. Pri tem mislimo predvsem na začetek druge faze slovenske internacionalizacije, na trge zunaj EU in nekdanje Jugoslavije. Takšnih primerov je v Sloveniji namreč za zdaj malo. Ob tem pa ne smemo zanemariti trge nekdanje Jugoslavije, ki bodo za slovensko gospodarstvo verjetno še dolgo imeli velik pomen. To smo dokazali tudi v tem diplomskem delu, saj je bilo doslej področje nekdanje skupne Jugoslavije Sloveniji gospodarsko bolj privlačno kot denimo področje ostalih novink, ki so s Slovenijo skupaj vstopile v EU, pa tudi v primerjavi s področjem držav izven EU. Vrednost dosedanjih slovenskih TNI na področje nekdanje skupne države bo še vsaj nekaj časa težko preseči. Izjema pa ni niti medsebojna blagovna menjava, ki ostaja na zavidljivi ravni. Menjava Slovenije z državami nekdanje Jugoslavije je namreč v zadnjih štirih letih beležila enako rast kot slovenska menjava z ostalimi svetovnimi državami izven področja EU in držav nekdanje SFRJ (49 odstotkov). S področjem nekdanje Jugoslavije pa smo v zadnjih petih letih opravili le za petino manj blagovne menjave kot s celotnim preostalim svetom, brez držav EU.

LITERATURA

1. Bovha Padilla Simona et al.: Mednarodno poslovanje. Gradivo za vaje. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2004. 92 str.
2. Čadež Simon, Hočevar Marko, Zaman Maja: Vpliv tveganosti trgov bivše Jugoslavije na poslovne odločitve slovenskih podjetij. Naše gospodarstvo, Maribor, 2002, 1/2, str. 10-21.
3. Glažar Marko: Analiza izvoznega in investicijskega obnašanja slovenskih podjetij v tujini. Magistrsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2004. 69 str.

4. Jaklič Andreja, Svetličič Marjan: Enhanced transition through outward internationalization - outward FDI by Slovenian firms. Aldershot, Burlington : Ashgate, 2003. 344 str.
5. Jaklič Andreja, Svetličič Marjan: Izhodna internacionalizacija in slovenske multinacionalke. Ljubljana : Fakulteta za družbene vede, 2005. 162 str.
6. Kostevc Črt, Redek Tjaša: Globalizacija in tuje neposredne investicije: spreminjajoča se podoba sveta. Prašnikar Janez, ur., Globalno gospodarstvo in kulturna različnost. Sedma poslovna konferenca Portorož. Ljubljana : Časnik Finance, 2005, str. 447-468.
7. Kumar Andrej: Mednarodna ekonomika. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2001. 258 str.
8. Kumar Andrej: Regionalna struktura slovenske zunanje trgovine v obdobju članstva v EU: Vstop na trge izven EU. Mednarodno poslovno pravo, Ljubljana, 2003, 174/175, str. 3-5.
9. Kumar Andrej: Regionalna struktura slovenske zunanje trgovine v obdobju članstva v EU: Značilnosti slovenske zunanje trgovine. Mednarodno poslovno pravo, Ljubljana, 2003a, 172, str. 3-5.
10. Kumar Andrej, Bovha Padilla Simona, Aristovnik Aleksander: Mednarodna ekonomika – vaje. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2001. 131 str.
11. Kumar Andrej, Zajc Katja: Foreign direct investment and changing trade patterns: The case of Slovenia. Economic and business review for Central and South-Eastern Europe, Ekonomska fakulteta, Ljubljana, 2003, 3, str. 201-219.
12. Kumar Andrej et al.: Zunanjetrgovinska politika Slovenije: študija, analitične podlage. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002, poglavje 3.4.
13. Markusen J. R.: Multinational Firms, Location and Trade. Oxford : The World Economy, 1998, 21, str. 341-356.
14. Mencinger Jože: Transition to a National and a Market Economy: A Gradualist Approach. Mrak Mojmir, ur., Rojec Matija, ur., Silva-Jauregui Carlos, ur., Slovenia: From Yugoslavia to the European Union. Washington : The World Bank, 2004, str. 67-82.
15. Mrak Mojmir: Jugovzhodna Evropa: gospodarski trendi držav v regiji in proces njihove integracije v Evropsko unijo. Prašnikar Janez, ur., Globalno gospodarstvo in kulturna različnost. Sedma poslovna konferenca Portorož. Ljubljana : Časnik Finance, 2005, str. 273-290.
16. Mrak Mojmir: Mednarodne finance. Ljubljana : GV založba, 2002. 682 str.
17. Mrak Mojmir, Jaklič Andreja, Veselinovič Draško: Finančni vidiki gospodarskega sodelovanja Slovenije z državami nekdanje Jugoslavije: pregled stanja in perspektive. Prašnikar Janez, ur. Slovenska podjetja na trgih nekdanje Jugoslavije. Tretja slovenska poslovna konferenca. Ljubljana : Časnik Finance, 2001, str. 131-156.
18. Mramor Dušan: Teorija poslovnih financ. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2000. 191 str.
19. Pavlič Damijan Jože et al.: Izvozno-investicijsko obnašanje slovenskih podjetij v tujini - izvoz in investicije: komplementa ali substituta? Prašnikar Janez, ur., Srednja podjetja in gospodarska rast. Peta slovenska poslovna konferenca. Ljubljana : Časnik Finance, 2003, str. 433-464.
20. Pavlič Damijan Jože: Trgovinski vs. investicijski način vstopa na trge nekdanje Jugoslavije. Prašnikar Janez, ur., Slovenska podjetja na trgih nekdanje

- Jugoslavije. Tretja slovenska poslovna konferenca 2001. Ljubljana : Časnik Finance, 2001, str. 103-129.
21. Petrov Sabina: Tretja Slovenska poslovna konferenca: JV trgi so trgi kot vsi drugi. Finance, Ljubljana, 2001, 205, str. 5.
 22. Prašnikar Janez, Cirman Andreja, Domadenik Polona: Naložbena dejavnost slovenskih podjetij v državah nekdanje Jugoslavije. Prašnikar Janez, ur., Slovenska podjetja na trgih nekdanje Jugoslavije. Tretja slovenska poslovna konferenca. Ljubljana : Časnik Finance, 2001, str. 161-176.
 23. Rojec Matija, Svetličič Marjan, Trtnik Andreja: Strategija pospeševanja slovenskih neposrednih investicij v tujino. Teorija in praksa, Ljubljana, 2000, 4, str. 623-645.
 24. Svetličič Marjan: Brez pravne države in domače konkurence reforme ne pomenijo veliko. Finance, Ljubljana, 2005, 228, str. 29.
 25. Svetličič Marjan, Jaklič Andreja: Neposredne investicije Slovenije v državah nekdanje Jugoslavije: strateški ali defenzivni odziv?. Prašnikar Janez, ur., Slovenska podjetja na trgih nekdanje Jugoslavije. Tretja slovenska poslovna konferenca 2001. Ljubljana : Časnik Finance, 2001, str. 179-208.
 26. Šušteršič Janez, Rojec Matija, Korenika Klavdija: Strategija razvoja Slovenije. Ljubljana : Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2005. 53 str.
 27. Vida Irena, Dmitrović Tanja: Vrednotenje slovenskih blagovnih znamk in nakupno vedenje porabnikov na izbranih trgih nekdanje Jugoslavije. Prašnikar Janez, ur., Slovenska podjetja na trgih nekdanje Jugoslavije. Tretja slovenska poslovna konferenca. Ljubljana : Časnik Finance, 2001, str. 65-79.
 28. Vitez Renata et al.: Evropska unija in države zahodnega Balkana. Ljubljana : Ministrstvo za finance, 2004. 41 str.
 29. Vozel Mojca: Pospešimo prodor slovenskih multinacionalk. Finance, Ljubljana, 2006, 40, str. 35.
 30. Zajc Katja: Analiza povezanosti tokov mednarodne trgovine in kapitala. Magistrsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2001. 117 str.
 31. Zajc Katja: The relationship between trade and foreign direct investment: evidence from Slovenia. Kumar Andrej, ur., Kandžija Vinko, ur., Transitional impacts and the EU enlargement complexity. Ljubljana: Ekonomska fakulteta; Mostar : University; Budapest : Institute for World Economics, 2002, str. 99-108.
 32. Žabkar Vesna, Makovec Brenčič Maja: Slovenska podjetja v očeh poslovnih partnerjev na izbranih trgih nekdanje Jugoslavije. Prašnikar Janez, ur., Slovenska podjetja na trgih nekdanje Jugoslavije. Tretja slovenska poslovna konferenca. Ljubljana : Časnik Finance, 2001, str. 81-99.

VIRI

1. Centralna banka Bosne i Hercegovine. [URL: <http://www.cbbh.ba>], 21.5.2006.
2. Centralna banka Crne Gore. [URL: <http://www.cb-mn.org>], 21.5.2006.
3. Doing Business 2006. Washington : World Bank, 2005, 155 str.
4. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. [URL: <http://www.dzs.hr>], 21.5.2006.

5. Dun & Bradstreet: International Risk & Payment Review, June 2006, 116.str.
6. Državen zavod za statistika na Republika Makedonija. [URL: <http://www.stat.gov.mk>], 21.5.2006.
7. Eurostat. [URL: <http://epp.eurostat.cec.eu.int>], 21.5.2006.
8. Global Competitiveness Report. Geneva : World Economic Forum, 2005. 627 str.
9. Gospodarska zbornica Slovenije. [URL: <http://www.gzs.si>], 12.5.2006.
10. Hrvatski zavod za zaposljavanje. [URL: <http://www.hzz.hr>], 21.5.2006.
11. Inštitut za jugovzhodno Evropo - ISEE. [URL: <http://www.ef.uni-lj.si/isee>], 23.4.2006.
12. International Monetary fund. [URL: <http://www.imf.org>], 12.5.2006.
13. Ministrstvo za gospodarstvo. [URL: <http://www.mg.gov.si>], 12.5.2006.
14. Mrak Mojmir: Jugovzhodna Evropa: gospodarski trendi držav v regiji in proces njihove integracije v EU. Power Point predstavitev. 7. poslovna konferenca Portorož, 18.11.2005.
15. Narodna banka Srbije. [URL: <http://www.nbs.yu>], 21.5.2006.
16. Neposredne naložbe 2004. Ljubljana : Banka Slovenije, december 2005. 92 str.
17. Neposredne naložbe 1994-2003. Ljubljana : Banka Slovenije, december 2004. 92 str.
18. Poslovni sistem Mercator. [URL: <http://www.mercator.si>], 22.5.2006.
19. Program vlade Republike Slovenije za spodbujanje tujih neposrednih investicij 2005-2009. Ljubljana : Ministrstvo za gospodarstvo, 2005. 13 str.
20. Slovenska izvozna družba. [URL: <http://www.sid.si>], 25.6.2006.
21. Southeast Europe Investment Guide 2006: Southeast Europe at a Glance. Sofija : Bulgaria Economic Forum, 2005. 164 str.
22. Statistični urad Republike Slovenije. [URL: <http://www.stat.si>], 25.6.2006.
23. The World Factbook. CIA. [URL: <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook>], 23.4.2006.
24. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. [URL: <http://www.ess.gov.si>], 21.5.2006.
25. Wikipedia. [URL: <http://www.wikipedia.org>], 12.5.2006.
26. World Investment Report 2005. New York, Geneva : United nations, 2005, 366 str.
27. World Investment Directory: Central and Eastern Europe 2003. New York, Geneva: United nations, 2003. 88 str.
28. World Trade Organization. [URL: <http://www.wto.org>], 12.5.2006.

PRILOGE

KAZALO PRILOG

PRILOGA 1: Konkurenčnost po državah.....	1
PRILOGA 2: Tveganje po državah	3
PRILOGA 3: Trgovinska menjava Slovenije z državami nekdanje Jugoslavije.....	4
PRILOGA 4: Trgovinska menjava Slovenije s Hrvaško.....	5
PRILOGA 5: Trgovinska menjava Slovenije z Bosno in Hercegovino	6
PRILOGA 6: Trgovinska menjava Slovenije s Srbijo in Črno goro	7
PRILOGA 7: Trgovinska menjava Slovenije z Makedonijo	8
PRILOGA 8: Število prebivalcev v državah EU in v državah nekdanje Jugoslavije.....	9

PRILOGA 1: Konkurenčnost po državah

Tabela 1: Indeks konkurenčnosti po državah za leto 2005

Država	Mesto	Točke
Finska	1	5,94
Švedska	3	5,65
Danska	4	5,65
Nizozemska	11	5,21
Velika Britanija	13	5,11
Nemčija	15	5,10
Estonija	20	4,95
Avstrija	21	4,95
Porugalska	22	4,91
Luksemburg	25	4,90
Irska	26	4,86
Španija	29	4,80
Francija	30	4,78
Belgija	31	4,63
Slovenija	32	4,59
Ciper	34	4,54
Malta	35	4,54
Češka	38	4,42
Madžarska	39	4,38
Slovaška	41	4,31
Litva	43	4,30
Latvija	44	4,29
Grčija	46	4,26
Italija	47	4,21
Poljska	51	4,00
Hrvaška	62	3,74
SČG	80	3,38
Makedonija	85	3,26
BiH	95	3,17

Opomba: Na seznamu je 117 držav, največje število točk pa je 6. World Economic Forum meri konkurenčnost posameznih držav že več kot dve desetletji.

Vir: Global Competitiveness Report.

Tabela 2: Seznam držav po podjetniškem okolju za leto 2006

Država	Mesto
Danska	8
Velika Britanija	9
Irska	11
Finska	13
Švedska	14
Litva	15
Estonija	16
Belgija	18
Nemčija	19
Nizozemska	24
Latvija	26
Španija	30
Avstrija	32
Slovaška	37
Češka	41
Porugalska	42
Francija	44
Madžarska	52
Poljska	54
Slovenija	63
Italija	70
Grčija	80
Makedonija	81
BiH	87
SČG	92
Hrvaška	118

Opomba: Na seznamu je 155 držav, med katerimi pa ni Luksemburga, Cipra in Malte.

Vir: Doing Business in 2006.

PRILOGA 2: Tveganje po državah

Tabela 3: Seznam držav po razredih tveganosti SID in D&B

Država	Razredi Slovenske izvozne družbe (SID)	Razredi Dun & Bradstreet (D&B)
Avstrija	1a	DB1c
Danska	1a	DB1c
Finska	1a	DB1c
Irska	1a	DB1c
Luksemburg	1a	DB1c
Švedska	1a	DB1c
Velika Britanija	1a	DB1c
Belgija	1a	DB1d
Nemčija	1a	DB1d
Nizozemska	1a	DB1d
Francija	1a	DB2a
Španija	1a	DB2a
Malta	2	DB2a
Portugalska	1a	DB2b
Italija	1a	DB2c
Grčija	1	DB2c
Slovenija	1	DB2c
Slovaška	1	DB2c
Ciper	2	DB2d
Madžarska	2	DB2d
Češka	1	DB3a
Estonija	2	DB3a
Latvija	2	DB3a
Litva	2	DB3a
Poljska	2	DB3d
Hrvaška	4	DB4c
Makedonija	6	DB5c
SČG	7a	DB5c
BiH	7a	DB5d

Opombi: Seznam slovenske izvozne družbe velja od 7.2.2006 in na njem so najmanj tvegane za posle in tamkajšnje vlaganje države iz razreda 1a, temu sledijo države iz razreda 1, in naprej iz razredov 2, 3, 4, 5, 6, 7a ter 7b, ki velja za najbolj rizičen razred. Na lestvici Dun & Bradstreet je najmanjša tveganost v državah iz razreda DB1. Temu sledi razred DB2 in tako naprej vse do najbolj tveganega razreda DB7. Ob tem ima vsak razred (razen zadnjega – DB7) še podkategorijo, pri čemer označuje črka a manjšo tveganost kot denimo črka d.

Vir: SID; International Risk & Payment Review, June 2006.

PRILOGA 3: Trgovinska menjava Slovenije z državami nekdanje Jugoslavije

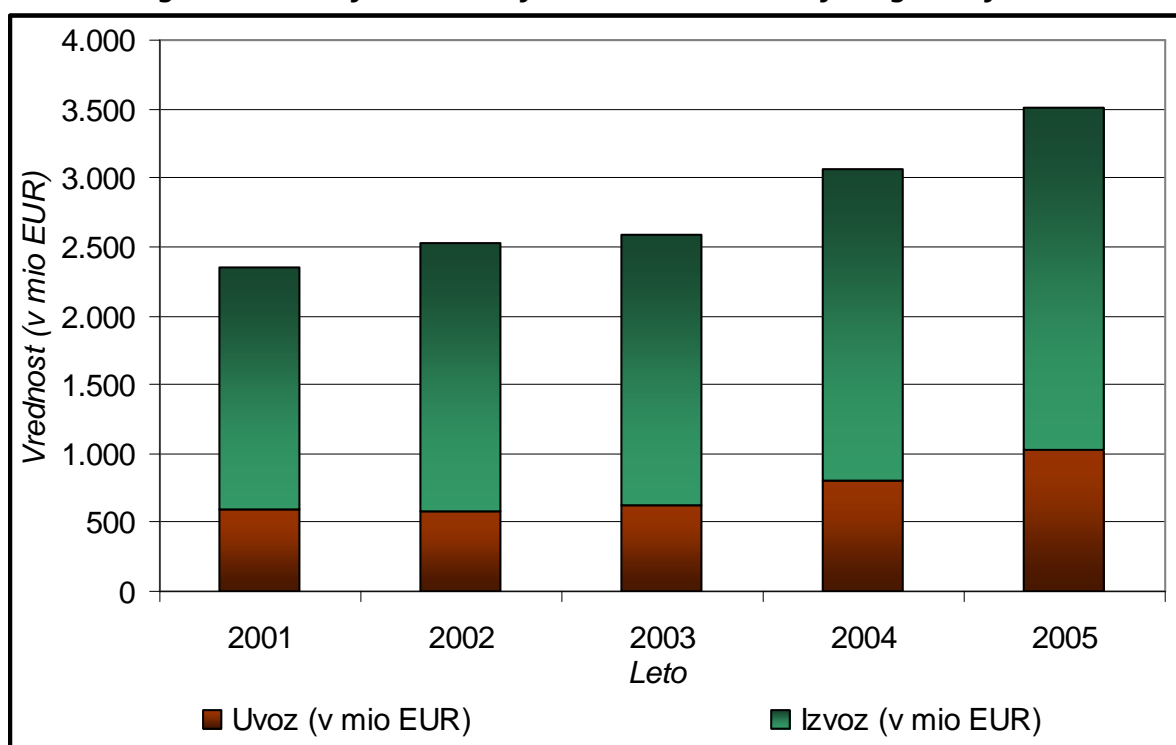
Tabela 4: Trgovinska menjava Slovenije z državami nekdanje Jugoslavije od 2001 do 2005

	2001	2002	2003	2004	2005	Povprečje '01-'05
Uvoz (v mio EUR)	602	581	625	805	1.027	728
Izvoz (v mio EUR)	1.750	1.952	1.967	2.251	2.476	2.079
Trgovinska menjava (v mio EUR)	2.351	2.533	2.592	3.056	3.503	2.807
Pokritost uvoza z izvozom (v %)	290,9	336,0	314,5	279,7	241,1	285,6
Letna rast menjave (v %)		7,7	2,3	17,9	14,6	10,6
Indeks (2001=100)	100,0	107,7	110,2	130,0	149,0	

Opomba: Podatki za leto 2005 so začasni.

Vir: SURS; lastni izračun.

Slika 1: Trgovinska menjava Slovenije z državami nekdanje Jugoslavije

Opomba: Podatki za leto 2005 so začasni.

Vir: SURS; lastni izračun.

PRILOGA 4: Trgovinska menjava Slovenije s Hrvaško

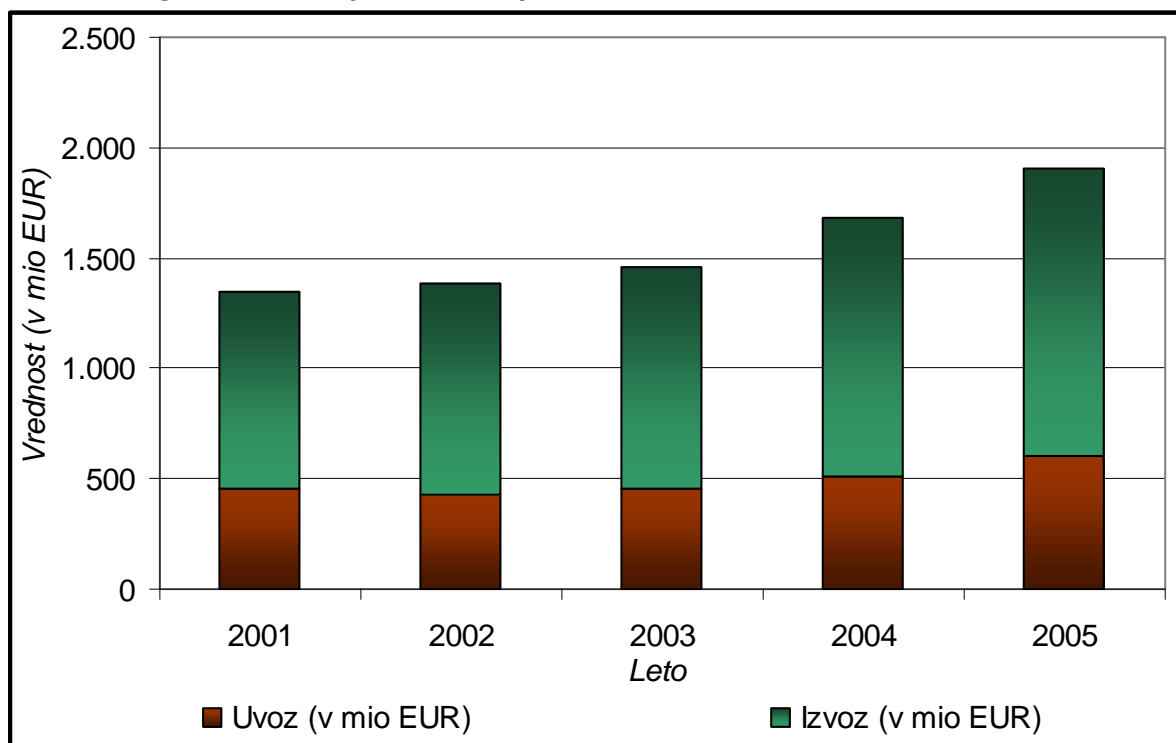
Tabela 5: Trgovinska menjava Slovenije s Hrvaško od 2001 do 2005

	2001	2002	2003	2004	2005	Povprečje '01-'05
Uvoz (v mio EUR)	453	428	456	514	605	491
Izvoz (v mio EUR)	894	954	1.007	1.167	1.304	1.065
Trgovinska menjava (v mio EUR)	1.347	1.382	1.463	1.681	1.909	1.556
Pokritost uvoza z izvozom (v %)	197,5	223,1	221,0	226,9	215,6	216,9
Letna rast menjave (v %)		2,6	5,8	14,9	13,6	9,2
Indeks (2001=100)	100,0	102,6	108,6	124,8	141,7	

Opomba: Podatki za leto 2005 so začasni.

Vir: SURS; lastni izračun.

Slika 2: Trgovinska menjava Slovenije s Hrvaško

Opomba: Podatki za leto 2005 so začasni.

Vir: SURS; lastni izračun.

PRILOGA 5: Trgovinska menjava Slovenije z Bosno in Hercegovino

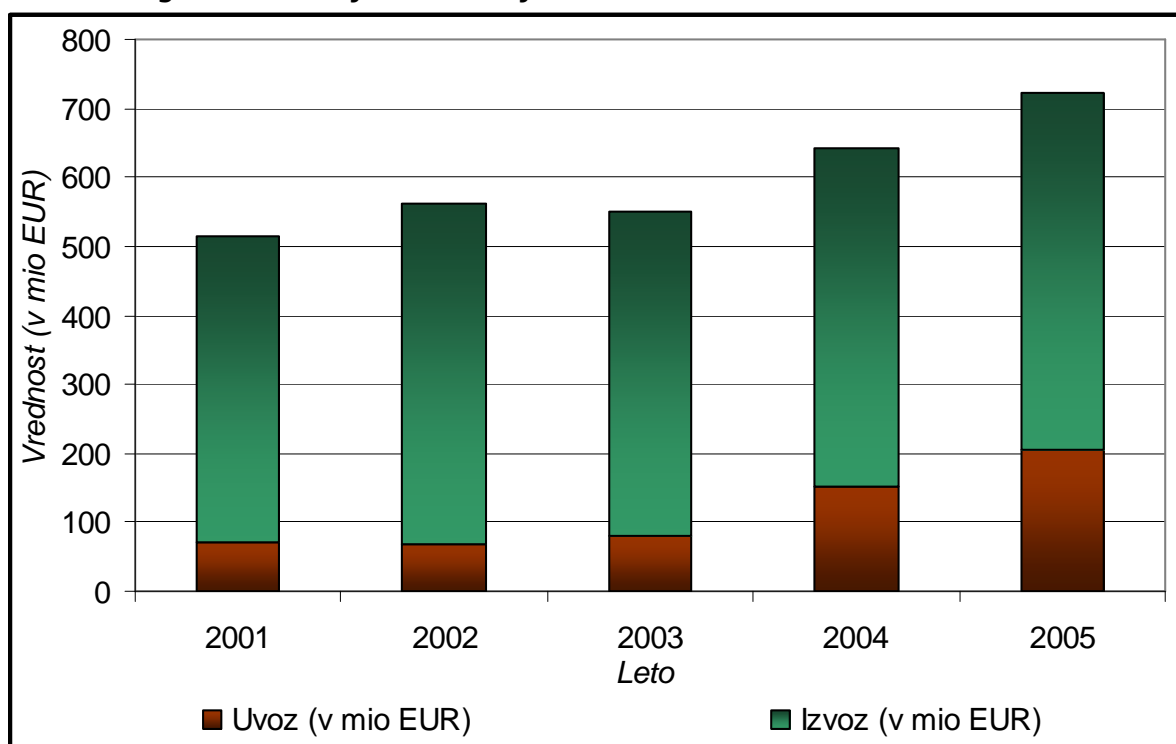
Tabela 6: Trgovinska menjava Slovenije z BiH od 2001 do 2005

	2001	2002	2003	2004	2005	Povprečje '01-'05
Uvoz (v mio EUR)	70	69	79	152	206	115
Izvoz (v mio EUR)	445	492	471	491	515	483
Trgovinska menjava (v mio EUR)	515	561	551	643	721	598
Pokritost uvoza z izvozom (v %)	634,6	712,6	592,8	323,1	249,7	418,5
Letna rast menjave (v %)		9,0	-1,9	16,7	12,3	9,0
Indeks (2001=100)	100,0	109,0	107,0	124,8	140,1	

Opomba: Podatki za leto 2005 so začasni.

Vir: SURS; lastni izračun.

Slika 3: Trgovinska menjava Slovenije z BiH

Opomba: Podatki za leto 2005 so začasni.

Vir: SURS; lastni izračun.

PRILOGA 6: Trgovinska menjava Slovenije s Srbijo in Črno goro

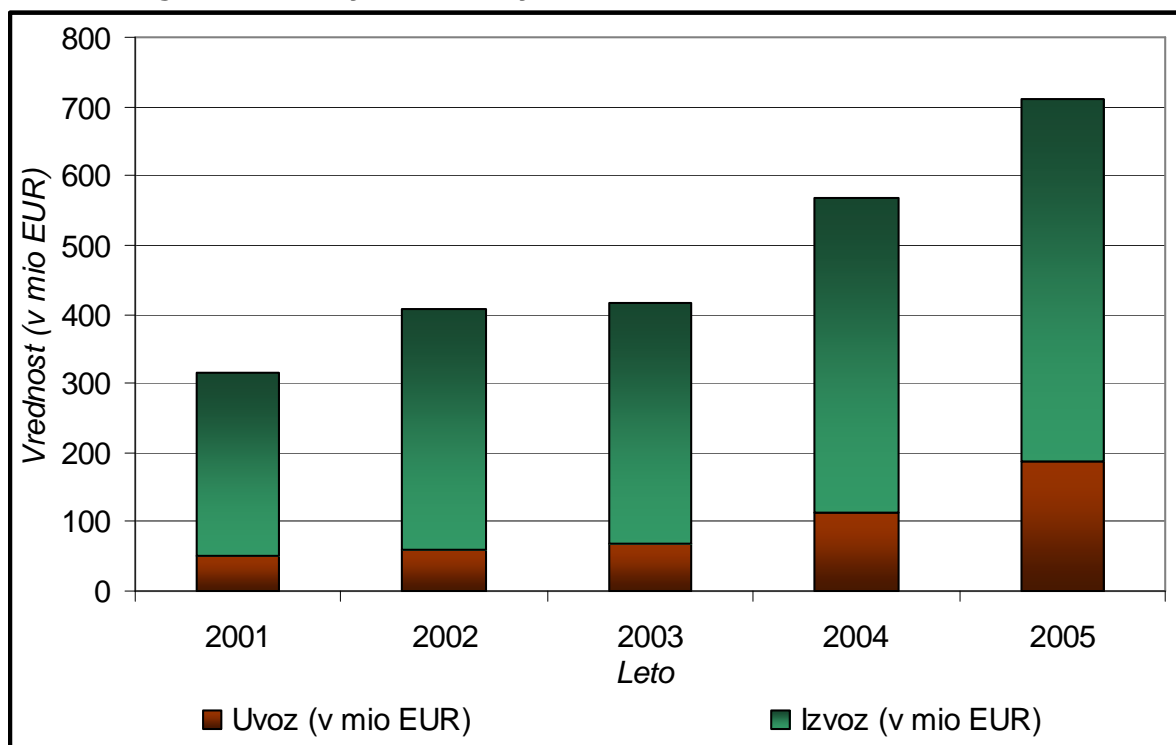
Tabela 7: Trgovinska menjava Slovenije s SČG od 2001 do 2005

	2001	2002	2003	2004	2005	Povprečje '01-'05
Uvoz (v mio EUR)	51	60	69	113	187	96
Izvoz (v mio EUR)	264	347	346	455	523	387
Trgovinska menjava (v mio EUR)	315	407	415	568	710	483
Pokritost uvoza z izvozom (v %)	514,8	575,1	500,5	402,1	279,7	402,4
Letna rast menjave (v %)		29,2	2,0	36,8	25,0	23,3
Indeks (2001=100)	100,0	129,2	131,8	180,3	225,4	

Opomba: Podatki za leto 2005 so začasni.

Vir: SURS; lastni izračun.

Slika 4: Trgovinska menjava Slovenije s SČG

Opomba: Podatki za leto 2005 so začasni.

Vir: SURS; lastni izračun.

PRILOGA 7: Trgovinska menjava Slovenije z Makedonijo

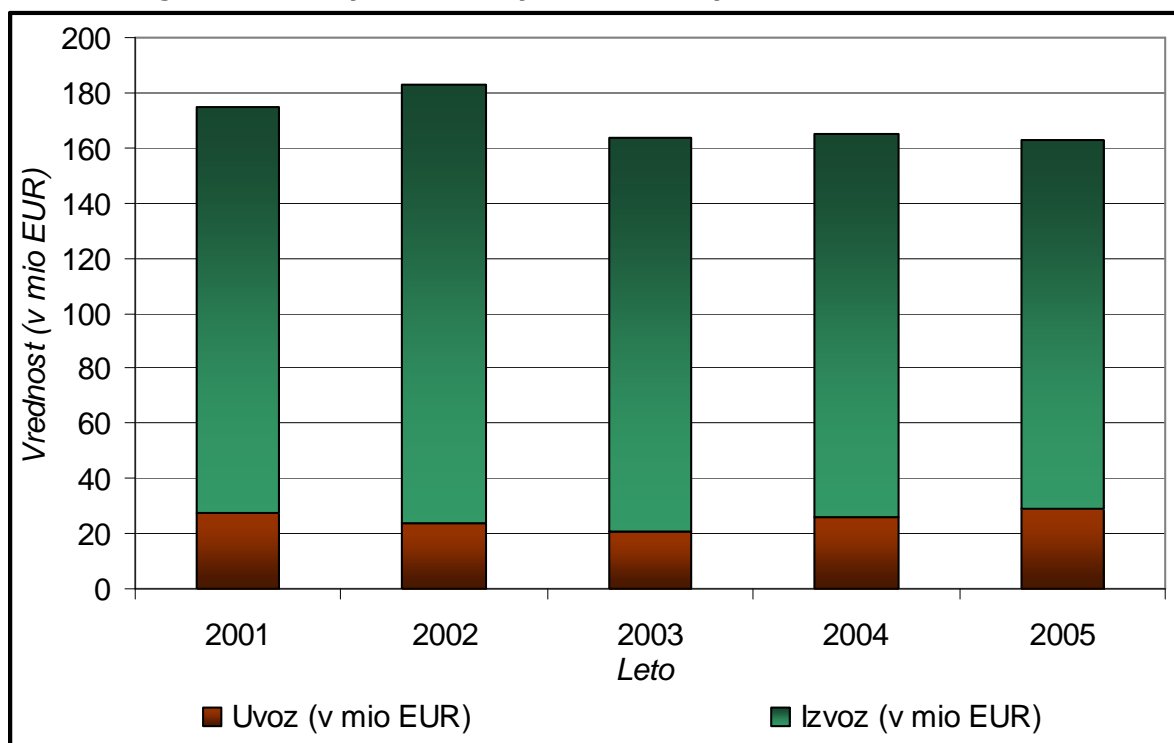
Tabela 8: Trgovinska menjava Slovenije z Makedonijo od 2001 do 2005

	2001	2002	2003	2004	2005	Povprečje '01-'05
Uvoz (v mio EUR)	27	24	21	26	29	25
Izvoz (v mio EUR)	147	159	143	139	134	144
Trgovinska menjava (v mio EUR)	175	183	164	165	163	170
Pokritost uvoza z izvozom (v %)	536,1	667,8	679,3	541,5	463,8	569,1
Letna rast menjave (v %)		4,6	-10,2	0,7	-1,2	-1,5
Indeks (2001=100)	100,0	104,6	93,9	94,5	93,4	

Opomba: Podatki za leto 2005 so začasni.

Vir: SURS; lastni izračun.

Slika 5: Trgovinska menjava Slovenije z Makedonijo

Opomba: Podatki za leto 2005 so začasni.

Vir: SURS; lastni izračun.

PRILOGA 8: Število prebivalcev v državah EU in v državah nekdanje Jugoslavije

Tabela 9: Število prebivalcev v državah EU in v državah nekdanje Jugoslavije

Država / področje	Število prebivalcev
DRŽAVE EVROPSKE UNIJE (EU-25)	467.665.349
STARE ČLANICE EU (EU-15)	395.102.754
Nemčija	82.422.299
Francija	60.876.136
Velika Britanija	60.609.153
Italija	58.133.509
Španija	40.397.842
Avstrija	20.264.082
Nizozemska	16.491.461
Grčija	10.688.058
Portugalska	10.605.870
Belgija	10.379.067
Švedska	9.016.596
Danska	5.450.661
Finska	5.231.372
Irska	4.062.235
Luksemburg	474.413
NOVINKE V EU (vstop 1.5.2004)	72.562.595
Poljska	38.536.869
Češka	10.235.455
Madžarska	9.981.334
Slovaška	5.439.448
Litva	3.585.906
Latvija	2.274.735
Estonija	1.324.333
Ciper	784.301
Malta	400.214
DRŽAVE NEKDANJE JUGOSLAVIJE	21.876.824
SČG	10.832.545
BiH	4.498.976
Hrvaška	4.494.749
Makedonija	2.050.554
Skupaj	489.542.173

Opomba: Predvideno število prebivalcev za mesec julij 2006. Na seznamu novink v EU ni Slovenije (2.010.347 prebivalcev), saj je tabela narejena za izračun koeficienta slovenske zunanjetrgovinske blagovne menjave per capita.

Vir: The World Factbook 2006.